

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ»

«Το Δίκαιο της Θάλασσας στις Ελληνοτουρκικές Σχέσεις»

“The Law of the Sea in Greek-Turkish Relations”

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ευαγγελία Μπουρλιάκου
(ΑΜ:2223Μ023)

Αθήνα, 2024

Τριμελής Επιτροπή

Κωνσταντίνος Υφαντής, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Σοφία Γαλάνη, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Δημήτριος Τριανταφύλλου, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Ευαγγελία Μπουρλιάκου, 2024

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνωμών του συγγραφέα.

Υπεύθυνη Δήλωση μη λογοκλοπής

Η Ευαγγελία Μπουρλιάκου με πλήρη επίγνωση των συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων, δηλώνω υπεύθυνα ότι, η παρούσα εργασία με τίτλο: «Το Δίκαιο της Θάλασσας στις Ελληνοτουρκικές Σχέσεις», συνιστά προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία στα οποία έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενα ή και πηγές άλλων συγγραφέων, αναγράφονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή, επίσης η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται και στα τμήματα των βιβλιογραφικών αναφορών με ολοκληρωμένη περιγραφή.

Η Δηλούσα

20 Δεκεμβρίου 2024

Περιεχόμενα

Περίληψη	σελ.6
Abstract	σελ.6
Εισαγωγή.....	σελ.8
Μεθοδολογία.....	σελ.9
Κεφάλαιο 1. Το Δίκαιο της Θάλασσας.....	σελ.10
1.1.: Θαλάσσιες Ζώνες.....	σελ.12
1.2.: Αιγιαλίτιδα Ζώνη ή Χωρική Θάλασσα ή Χωρικά Ύδατα (Territorial Sea).....	σελ.13
1.3.: Συνορεύουσα Ζώνη (Contiguous Zone).....	σελ.14
1.4.: Υφαλοκρηπίδα (Continental Shelf).....	σελ.14
1.5.: Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη – ΑΟΖ (Exclusive Economic Zone).....	σελ.17
1.6.: Ανοικτή Θάλασσα (High Seas).....	σελ.19
Κεφάλαιο 2. Διαφορές μεταξύ Ελλάδας – Τουρκίας.....	σελ.21
2.1.: Οριοθέτηση των Θαλάσσιων Ζωνών της Ελλάδος.....	σελ.21
2.2.: Αιγιαλίτιδα Ζώνη.....	σελ.24
2.3.: Υφαλοκρηπίδα - Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη.....	σελ.27
Κεφάλαιο 3. Συνθήκες ανάμεσα σε Ελλάδα - Τουρκία.....	σελ.30
3.1.: Συνθήκη του Λονδίνου 1827.....	σελ.30
3.2.: Απόφαση του 1914.....	σελ.30
3.3.: Συνθήκη της Λωζάνης 1923.....	σελ.31
3.4.: Ιταλοτουρκική Συμφωνία 1932.....	σελ.33
3.5.: Σύμβαση του Μοντρέ 1936.....	σελ.35
3.6.: Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων 1947.....	σελ.35
3.7.: Συμπεράσματα.....	σελ.36
Κεφάλαιο 4. Πιθανότητες επίλυσης Ελληνοτουρκικών διαφορών.....	σελ.37
Συμπεράσματα.....	σελ.43
Βιβλιογραφικές Αναφορές.....	σελ.49
Πίνακας 1. Με ημερομηνίες ορόσημο για την εξελικτική πορεία του νομικού ορισμού της υφαλοκρηπίδας.....	σελ.17
Εικόνα 1. Θαλάσσιες Ζώνες.....	σελ.20

Εικόνα 2. Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες και εναέριος χώρος.....σελ.23
Εικόνα 3. Χωρικά Ύδατα με εύρος 6 ναυτικά μίλια.....σελ.25
Εικόνα 4. Χωρικά Ύδατα με εύρος 12 ναυτικά μίλια.....σελ.26

Περίληψη

Αδιαμφισβήτητα, οι ελληνοτουρκικές σχέσεις συνιστούν ένα μακροχρόνιο αντικείμενο μελέτης πολιτικών επιστημόνων και νομικών διεθνολόγων. Ήδη από το 1974 και μετά, εξαιτίας των πολλαπλών και χρόνιων διενέξεων, που την χαρακτηρίζουν. Μάλιστα, στις μέρες μας οι ελληνοτουρκικές σχέσεις είναι πιο επίκαιρες από ποτέ, με τον τύπο να τις αναφέρει σχεδόν καθημερινά. Επιδίωξη της εργασίας αυτής είναι να εξετάσει συνολικά τις ελληνοτουρκικές διαφορές μέσα από το πρίσμα του Δικαίου της Θάλασσας. Αναλύοντας, τα επιχειρήματα που προβάλλονται και από τις δύο πλευρές, με σκοπό την αξιολόγηση των θέσεών τους και την ανασκόπηση ενδεχόμενων λύσεων. Πρωτίστως όμως, θα λάβει χώρα μια σύντομη επανεξέταση και παρουσίαση των σημαντικότερων ιστορικών τριβών. Αποδεικνύεται ότι, στις περισσότερες περιπτώσεις τα ελληνικά επιχειρήματα υπερέχουν, ενάντια σε αυτά της Τουρκικής πλευράς, η οποία χρησιμοποιεί στρατηγικά διεθνή καθεστώτα για να εξυπηρετήσει τα συμφέροντά της. Εν τέλει επισημαίνεται η ανάγκη για περαιτέρω έρευνα όσον αφορά τις ενδεχόμενες δικαιοδοτικές λύσεις για τις ελληνοτουρκικές διαφορές.

Λέξεις κλειδιά: Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, Διεθνές Δίκαιο, Δίκαιο της Θάλασσας, Αιγιαλίτιδα Ζώνη, Υφαλοκρηπίδα, Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ)

Abstract

Undoubtedly, Greek-Turkish relations constitute a long-term object of study by political scientists and legal internationalists. Already from 1974 onwards, due to the multiple and chronic conflicts that characterize it. In fact, nowadays Greek-Turkish relations are more topical than ever, with the press reporting on them almost every day. The aim of this work is to comprehensively examine the Greek-Turkish disputes through the lens of the Law of the Sea. Analyzing the arguments put forward by both sides, with the aim of evaluating their positions and considering potential solutions. But primarily, a brief review and presentation of the most important historical frictions will take place. It turns out that, in most cases, the Greek arguments prevail against

those of the Turkish side, which strategically uses international regimes to serve its interests. Finally, the need for further research regarding potential jurisdictional solutions for Greek-Turkish disputes is highlighted.

Key words: Greek-Turkish Relations, International Law, Law of the Sea, Territorial Sea, Continental Shelf, Exclusive Economic Zone (EEZ).

Εισαγωγή

Μολονότι, η Ελλάδα θεωρείται παραδοσιακά μια ναυτική χώρα με πλούσια ιστορία στις θαλάσσιες δραστηριότητες, διαθέτοντας έναν από τους πιο μεγάλους στόλους στον κόσμο, καθώς επίσης και την μεγαλύτερη ακτογραμμή στην περιοχή της Μεσογείου. Εντούτοις μέχρι σήμερα δεν έχει αξιοποιήσει ολοκληρωτικά τα δικαιώματά της στις θάλασσές της.¹ Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι, μέχρι προσφάτως, η Ελλάδα είχε συμφωνία για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας μόνο με την Ιταλία από το 1977. Αναντίρρητα, διακατέχεται από μία επιφυλακτικότητα στο Αιγαίο, προφανώς εξαιτίας των εν γέννη ελληνοτουρκικών ζητημάτων που επηρεάζουν σημαντικά την διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής της. Η θέση της Ελλάδας, ήταν είναι και απ' ό,τι φαίνεται θα παραμείνει και στο μέλλον σταθερή στο γεγονός ότι η μοναδική νομική διαφορά που υφίσταται ανάμεσα στα δύο κράτη είναι αυτή της οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου.² Ενάντια, στην τουρκική θέση η οποία στοχεύει να συμπεριλάβει και άλλες θεματικές στον κατάλογο των διαφορών, λόγου χάρη τον έλεγχο της εναέριας κυκλοφορίας (FIR), τις υπηρεσίες έρευνας και διάσωσης, την αμφισβήτηση του ελληνικού δικαιώματος να αυξήσει την Αιγιαλίτιδα ζώνη της στα 12 ναυτικά μίλια, την αποστρατικοποίηση ελληνικών νησιών, αλλά φυσικά θέτει και ζητήματα κυριαρχίας σε ορισμένα νησιά του Αιγαίου.

Όπως είναι φυσικό αυτές οι αντιπαραθέσεις έχουν δημιουργήσει μία καθόλα ασήμαντη ένταση ανάμεσα στα δύο κράτη και υπάρχει τον ενδεχόμενο να ελλοχεύουν κίνδυνοι για την ασφάλεια στην περιοχή. Ιδίως αν ξεκινήσουν γεωτρήσεις για υδρογονάνθρακες σε περιοχές στις οποίες δεν επιτευχθεί κάποια διμερής συμφωνία.

Στο πρώτο κεφάλαιο, η εργασία ξεκινάει με μία γενική εισαγωγή στις έννοιες του Δικαίου της Θάλασσας, αναλύοντας κάθε θαλάσσια ζώνη ξεχωριστά. Εν συνεχεία, στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται μια ιστορική και νομική ανασκόπηση των ελληνοτουρκικών διαφορών. Μετέπειτα, στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι

---

¹ Παπασταυρίδης, Ε. (2020). *Οι ελληνοτουρκικές διαφορές στο θαλάσσιο χώρο από την οπτική του διεθνούς δικαίου*. Αθήνα: ΕΛΙΑΜΕΠ.

² <https://www.mfa.gr/en/issues-of-greek-turkish-relations/>

βασικές συνθήκες που ρυθμίζουν τις σχέσεις ανάμεσα στα δύο κράτη. Στο τελευταίο γίνεται μια προσπάθεια με προτάσεις για ενδεχόμενους τρόπους επίλυσης των Ελληνοτουρκικών διαφορών, σύμφωνα με την διεθνή πρακτική.

Μεθοδολογία

Η μέθοδος που ακολουθήθηκε στην παρούσα ανασκόπηση στηρίχθηκε σε ανασκοπικές και ερευνητικές μελέτες από διεθνείς και ελληνικές βάσεις δεδομένων, την ελληνική, αλλά και ξενόγλωσση βιβλιογραφία, σχετικά με τις Ελληνοτουρκικές Σχέσεις και το Δίκαιο της Θάλασσα. Η εργασία επικεντρώνεται στην ανάλυση ποιοτικών δεδομένων, εξετάζοντας πρωτογενής και δευτερογενείς πηγές (χρησιμοποιώντας κυρίως βιβλιογραφικές αναφορές από επιστημονικά άρθρα, περιοδικά και επίσημους διαδικτυακούς ιστότοπους). Ουσιαστικά, η διπλωματική αυτή εργασία προσπαθεί να εξετάσει το Δίκαιο της Θάλασσας και τις σχέσεις Ελλάδας και Τουρκίας από το 1974 και μετά. Αναλύει, το σύμπλεγμα των ελληνοτουρκικών διαφορών υπό το πρίσμα του Δικαίου της Θάλασσας, εστιάζει στα επιχειρήματα των δύο πλευρών με στόχο την αξιολόγηση των θέσεων τους. Επιπλέον, προσπαθεί να αναδείξει την ελληνική υπεροχή των επιχειρημάτων και την εργαλειακή χρήση διαφορών διεθνών καθεστώτων από την πλευρά της Τουρκίας με στόχο την εξυπηρέτηση των στρατηγικών της συμφερόντων. Εν τέλη, σκοπός της εργασίας αυτής είναι να επιχειρήσει να αναζητήσει ενδεχόμενες λύσεις σε ένα θέμα συνεχώς επίκαιρο, έπειτα από μια σύντομη ιστορική ανασκόπηση των σχέσεων των δύο κρατών και να αναδείξει την ανάγκη για περαιτέρω έρευνα για το συγκεκριμένο θέμα στο μέλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Το Δίκαιο της Θάλασσας

Από την αρχαιότητα η θάλασσα θεωρείται από τα πιο σημαντικά όρια άμυνας της εδαφικής ακεραιότητας των παραθαλάσσιων κρατών, αλλά ταυτόχρονα αποτελεί και σπουδαία πηγή οικονομικών εσόδων για τα κράτη. Αξίζει να σημειωθεί ότι στις μέρες μας υπάρχουν περίπου 159 κράτη με θάλασσες, καθώς επίσης και άλλα 40 κράτη που στερούνται σε ακτές, γνωστά ως περικόλιστα, τα οποία όμως δικαιούνται πρόσβαση στη θάλασσα, στη χρήση και εκμετάλλευσή της. Αδιαμφισβήτητα, για την Ελλάδα το Δίκαιο της Θάλασσας συνιστά ύψιστη σημασία, καθόσον διαθέτει τεράστια ακτογραμμή, σχεδόν 3000 νησιά και είναι πρώτη σε στόλο στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Συλλογιζόμενοι την πλοιοκτησία, η εμπορική ναυτιλία ελληνικών συμφερόντων συναντάται στις πρώτες θέσεις σε παγκόσμια κλίμακα.

Μάλιστα, στα πρωταρχικά στάδιά του, το δίκαιο της θάλασσας μέχρι και το 1958 θεωρούνταν ως εθνικό δίκαιο, κατά συνέπεια η Επιτροπή του Διεθνούς Δικαίου των Ηνωμένων Εθνών παρουσίασε κάποιες προτάσεις στη Γενική Συνέλευση όσον αφορά στο Δίκαιο της Θάλασσας. Μολαταύτα, οι συμβάσεις που ακολούθησαν μετά το 1958 δεν επικαιροποιήθηκαν από την πλειοψηφία των κρατών συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας και χρονικά έως το 1972, μέχρις ότου η Τουρκία έμπρακτα εξέφρασε αντιρρήσεις για τα δικαιώματα - εγκυρότητα της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου, γεγονός που οδήγησε την Ελλάδα στην επικύρωση της τρίτης σύμβασης της Γενεύης.

Έτσι λοιπόν, η τρίτη συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας συνάθροισε μεγάλο αριθμό κρατών, διεθνείς οργανισμούς, καθώς επίσης και ορισμένες Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις. Μάλιστα, οι διαπραγματεύσεις που συνοδεύθηκαν ήταν σκληρές, αφού τα αναπτυσσόμενα κράτη επιδίωκαν να κατοχυρώσουν όσο το δυνατόν περισσότερο έλεγχο επί των πλουτοπαραγωγικών πόρων της θάλασσας, εν αντιθέσει, με τα μεγάλα ναυτικά κράτη που υποστήριζαν τα δικαιώματα ελεύθερης ναυσιπλοΐας, ακόμα και μέσα από την αιγιαλίτιδα ζώνη των κρατών. Εν τέλη, οι διαπραγματεύσεις οδήγησαν σε συμβιβαστικές λύσεις και τη θέσπιση νέων θεσμών όπως είναι της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ) στα 200 ναυτικά μίλια και της αβλαβούς διέλευσης από την αιγιαλίτιδα ζώνη. Επίσης, η Σύμβαση του Δικαίου της Θάλασσας (ΣΔΘ) του 1982, ενέχει μεγάλο πλήθος από

διατάξεις που αντικατοπτρίζουν το ισχύον εθιμικό δίκαιο, όπως για παράδειγμα τα δικαιώματα των κρατών στην αιγιαλίτιδα ζώνη, το νομικό καθεστώς της υφαλοκρηπίδας, την ελευθερία ανοιχτής θάλασσας, καθώς επίσης και νέους θεσμούς του Δικαίου της Θάλασσας, λόγου χάρη την ΑΟΖ, τα αρχιπελαγικά κράτη και την αβλαβή διέλευση. Επιπροσθέτως, να σημειωθεί ότι, προσχεδιάσθηκε και ένας σύνθετος μηχανισμός επίλυσης διαφορών, που θα έδινε λύσεις στις διαφορές μεταξύ των κρατών και την οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών. Επιπλέον, το Νοέμβριο του 1994, επακολούθησε μια τροποποίηση της σύμβασης, γνωστή ως συμφωνία της Νέας Υόρκης, αλλά όμως χωρίς ουσιαστικές αλλαγές στο αρχικό κείμενο της συνθήκης.

Πιο συγκεκριμένα, η σύμβαση αποτελείται από ένα ογκώδες κείμενο 320 άρθρων και 9 παραρτημάτων και υπερτερεί όλων των συμπεφωνημένων κειμένων με ανάλογο αντικείμενο, ενώ η πολυάριθμη συμμετοχή των κρατών στη σύμβαση ενδυναμώνει τον εθιμικό χαρακτήρα μεγάλου μέρους των διατάξεών της. Ακόμη, ο εθιμικός χαρακτήρας της σύμβασης έχει επιβεβαιωθεί από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης στις υποθέσεις υφαλοκρηπίδας Λιβύης-Τυνησίας (1982), Λιβύης - Μάλτας (1985) και Μπαχρέιν - Κατάρ (2001), υπογραμμίζοντας την εθιμική ισχύ κάποιων διατάξεων της Σύμβασης. Από την άλλη πλευρά, τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των κρατών στην υφαλοκρηπίδα συγκρότησαν αντικείμενο ενασχόλησης του δικαστηρίου ήδη από το 1969 στην υπόθεση υφαλοκρηπίδας και Βόρειας Θάλασσας³.

Εν συνεχεία, το μεγαλύτερο μέρος των θαλασσών της οικουμένης, εκτός από την εξάπλωση της δικαιοδοσίας των κρατών, ανήκουν στην κοινή κληρονομιά της ανθρωπότητας και διέπονται από το καθεστώς της ελεύθερης ναυσιπλοΐας. Ιδιαίτερα, η ελευθερία των θαλασσών συνιστά αρχή του Διεθνούς Δικαίου και συναντάται στις θαλάσσιες περιοχές πέραν της αιγιαλίτιδας ζώνης και της ΑΟΖ, όπου αυτή έχει προσδιορισθεί. Τα δικαιώματα της διεθνούς κοινότητας στη θαλάσσια περιοχή αυτή είναι αντίστοιχα της χρήσης και εκμετάλλευσής της και εμπεριέχουν ενδεικτικά, αλλά όχι αποκλειστικά, το δικαίωμα της ελεύθερης ναυσιπλοΐας, το δικαίωμα της ελεύθερης αλιείας, το δικαίωμα εγκατάστασης υπόγειων καλωδίων

---

³ Ρούκουνας, Ε. (2021). *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*. Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 231-236

και αγωγών, την ελευθερία της επιστημονικής έρευνας των υδάτων, του βυθού και του υπεδάφους του, την ελευθερία τοποθέτησης τεχνητών νησιών και εγκαταστάσεων, αλλά και την ελευθερία υπερπτήσεως. Εν συνεχεία, το δικαίωμα στην ελεύθερη ναυσιπλοΐα είναι το παραδοσιακά και διαχρονικά πατροπαράδοτο δικαίωμα, καθόσον καθιερώθηκε από το 18^ο αιώνα και απαρτίζει το σημείο αναφοράς της ελευθερίας των θαλασσών.⁴

Παρομοίως σημαντική θεωρείται και η ελευθερία στις υπερπτήσεις, βέβαια είναι πιο νωπή αν σκεφτούμε την τελευταία πρόοδο της αεροπλοΐας. Από την άλλη, η αλιεία συγκροτεί σπουδαίο εκφραστή της ελευθερίας των θαλασσών, αφού επιτρέπεται στην υπερπόντια βιομηχανική αλιεία να αλιεύει ελεύθερα σε ανοιχτές θάλασσες. Μολαταύτα, τα τελευταία χρόνια η ελευθερία αυτή έχει περάσει σε δεύτερη μοίρα, έχοντας την εγκαθίδρυση της ΑΟΖ μιας λειτουργικής ζώνης που περιλαμβάνει και αποκλειστικά δικαιώματα αλιείας.⁵

1.1. Θαλάσσιες Ζώνες

Να τονίσουμε ότι, ήδη από το 17^ο αιώνα το Δίκαιο της Θάλασσας λειτουργούσε με δύο θαλάσσιες ζώνες αυτή της αιγιαλίτιδας και αυτή της ανοιχτής θάλασσας. Ωστόσο, η επιπλέον κωδικοποίηση του δικαίου της θάλασσας οδήγησε σε πλήθος θαλάσσιων ζωνών επιλέγοντας παράλληλα και τον τρόπο οριοθέτησής τους. Επομένως, ορίζοντας ως βάση την ακτή βρίσκουμε μια σειρά από θαλάσσιες ζώνες οι οποίες καθορίζονται από διαφορετικό καθεστώς. Πιο συγκεκριμένα, η πρώτη ζώνη αναφέρεται στα εσωτερικά ύδατα (Internal Waters), στη συνέχεια η αιγιαλίτιδα ζώνη ή χωρικά ύδατα ή χωρική θάλασσα (Territorial Sea) ακολουθεί η ανοιχτή θάλασσα (High Seas). Ωστόσο, τα κράτη έχουν το δικαίωμα να κηρύξουν Συνορεύουσα Ζώνη (Contiguous Zone) και Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (Exclusive Economic Zone). Ταυτόχρονα, έχουν κυριαρχικά δικαιώματα σε ορισμένη περιοχή του βυθού και της ανοιχτής θάλασσας, δηλαδή στην υφαλοκρηπίδα (Continental Shelf). Επίσης, τα κράτη διαθέτουν κυριαρχία στον αέρα πάνω από την αιγιαλίτιδα

---

⁴ Ρούκουνας, Ε. ό.π., σ. 238-287

⁵ Στο ίδιο, σ. 239

ζώνη (National Air Space), αλλά και δικαιώματα στο διεθνή εναέριο χώρο (International Air Space) πάνω από την ανοιχτή θάλασσα, συνοδεύοντας το καθεστώς κυριαρχίας του θαλάσσιου χώρου. Έπειτα, αξίζει να υπογραμμισθεί ότι πλέον το Δίκαιο της Θάλασσας κατέχει πολιτική πρόβλεψη για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών στο βυθό, τη λεγόμενη αρχαιολογική ζώνη.⁶

Επιπροσθέτως, πλην των ζωνών κυριαρχίας, το Διεθνές Δίκαιο έχει καθορίσει και λειτουργικές ζώνες όπως αυτή της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας και αυτή της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ).

1.2. Αιγιαλίτιδα Ζώνη ή Χωρική Θάλασσα ή Χωρικά Ύδατα (Territorial Sea).

Η θέσπιση της αιγιαλίτιδας ζώνης, είναι από τις πλέον κατοχυρωμένες στο Διεθνές Δίκαιο. Τα χωρικά ύδατα ή χωρική θάλασσα ή αλλιώς αιγιαλίτιδα ζώνη, απαρτίζουν την πρώτη ζώνη η οποία αναγνωρίστηκε διεθνώς κατά το 17^ο και τελικώς στις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Έκτοτε, διασαφηνίστηκε βαθμιαία το νομικό της καθεστώς, αν και σε διάφορες χρονικές περιόδους τέθηκε το ζήτημα του εύρους της, ωστόσο οριστική λύση δόθηκε το 1982 με τη Σύμβαση του Δικαίου της Θάλασσας. Το άρθρο 3 της Συμβάσης επισημαίνει ότι: «Κάθε κράτος έχει δικαίωμα να καθορίσει το πλάτος της αιγιαλίτιδας ζώνης του μέχρι σημείου που δεν υπερβαίνει 12 ναυτικά μίλια που μετριοούνται από γραμμές βάσεως, καθορισμένες σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση». Στην αιγιαλίτιδα ζώνη, το παράκτιο κράτος είναι ελεύθερο να επιβάλλει κανόνες δικαίου, να καθορίσει οποιαδήποτε χρήση και να εκμεταλλευτεί οποιονδήποτε πλουτοπαραγωγικό πόρο. Ταυτόχρονα, εκτός από την απόλυτη κυριαρχία του στην αιγιαλίτιδα ζώνη, το Διεθνές Δίκαιο έχει ορίσει εθιμικά και συμβατικά κάποιες υποχρεώσεις στο παράκτιο κράτος για την διασφάλιση της αβλαβούς διέλευσης. Έτσι, οποιοδήποτε ξένο πλοίο στα χωρικά ύδατα διατηρεί το δικαίωμα αυτό, με την προϋπόθεση να σέβονται ορισμένους κανόνες. Μάλιστα, το άρθρο 18 της Σύμβασης του Δικαίου της Θάλασσας ως διέλευση προσδιορίζει τη ναυσιπλοΐα μέσα στην αιγιαλίτιδα ζώνη με σκοπό τον διάπλου αυτής της θάλασσας χωρίς είσοδο στα εσωτερικά ύδατα ή ακροβολισμό. Ακόμη, η διέλευση πρέπει να

---

⁶ Ρούκουνας, Ε. ό.π., σ. 239.

είναι συνεχής και ταχεία, δηλαδή να αποφεύγονται οι άσκοπες περιπλανήσεις μέσα στην αιγιαλίτιδα ζώνη. Η στάση να επιβάλλεται μόνο από λόγους ανωτέρας βίας ή κινδύνου και όταν είναι απαραίτητη για την παροχή βοήθειας σε πλοία ή πρόσωπα τα οποία βρίσκονται σε κίνδυνο.⁷

Συναφής με την αιγιαλίτιδα ζώνη είναι ο εθνικός εναέριος χώρος, όπως προσδιορίζεται στο διεθνές δίκαιο. Αυτός ταυτίζεται από πλευράς έκτασης με το έδαφος της ξηράς και την αιγιαλίτιδα ζώνη. Συνεπώς, τα όριά του ορίζονται από εκείνα του εξωτερικού ορίου της αιγιαλίτιδας ζώνης.⁸

1.3. Συνορεύουσα Ζώνη (Contiguous Zone)

Η συνορεύουσα ζώνη εκτείνεται πέραν της αιγιαλίτιδας ζώνης και μπορεί να φτάσει αλλά όχι να ξεπεράσει τα 24 ναυτικά μίλια από τις γραμμές βάσεως της αιγιαλίτιδας ζώνης, σύμφωνα πάντα με τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας (άρθρο 33). Αυτό σημαίνει πως αν ένα κράτος έχει αιγιαλίτιδα ζώνη 12 ναυτικά μίλια, δύναται να έχει συνορεύουσα ζώνη άλλα 12 ναυτικά μίλια, αντίστοιχα εάν έχει αιγιαλίτιδα ζώνη 8 μπορεί να έχει συνορεύουσα ζώνη άλλα 16 ναυτικά μίλια. Έπειτα, η συνορεύουσα ζώνη επιτρέπει στα παράκτια κράτη να ασκήσουν τον απαραίτητο έλεγχο για να αποτρέψουν ή να καταστείλουν την παραβίαση στο έδαφός τους, να ασκήσουν τελωνειακό, φορολογικό, μεταναστευτικό και υγειονομικό έλεγχο και να τιμωρήσουν παραβιάσεις που αφορούν στους σχετικούς νόμους. Η συνορεύουσα ζώνη δίδει τη δυνατότητα στα παράκτια κράτη, τα οποία έχουν μόνο λειτουργικά δικαιώματα στην ζώνη, να απαγορεύσουν σε άτομα τα οποία έχουν διαπράξει αδικήματα να διαφύγουν την σύλληψη, απλώς εισερχόμενα στην ανοιχτή θάλασσα.⁹

1.4. Υφαλοκρηπίδα (Continental Shelf)

Η ικανότητα της επιστήμης και της τεχνολογίας για εκμετάλλευση του βυθού της

---

⁷ Ρούκουνας, Ε. ό.π., σ. 257,267-268.

⁸ Σταυρινός, Μ. (2022). *Το Δίκαιο της Θάλασσας στην Ανατολική Μεσόγειο*, Αθήνα Εκδόσεις Τελέια, σ. 56-57.

⁹ Ρούκουνας, Ε. ό.π., σ. 273-275.

θάλασσας σε μεγάλη απόσταση από τον ηπειρωτικό κορμό, υποχρέωσε τους νομικούς να ασχοληθούν με το καθεστώς του βυθού, στόχος τους ήταν να δώσουν μορφή στο ρυθμιστικό πλαίσιο δράσης των κρατών στη περιοχή αυτή. Μάλιστα, από κοινή γεωλογική οπτική η υφαλοκρηπίδα απαρτίζει τη συνέχεια της ξηράς κάτω από τη θάλασσα και ξεκινά από την ακτή και τελειώνει εκεί που το επικλινές του βυθού γίνεται έντονα απότομο. Βέβαια, ο ορισμός αυτός είναι συμβατικός, καθόσον δεν υφίσταται γεωλογική ομοιομορφία στο σύνολο των βυθών. Σύμφωνα με τους γεωλόγους, η υφαλοκρηπίδα συνίσταται ως ένα πλάτωμα σχετικά ρηχό έως τα 200 μέτρα, του οποίου μάλιστα αθροιστικά η έκταση δεν ξεπερνά το ποσοστό του 7% του βυθού του πλανήτη (δηλαδή περίπου τα 25 εκατομμύρια τετραγωνικά μέτρα).¹⁰

Στη Συνδιάσκεψη της Γενεύης του 1958, έλαβε χώρα η πρώτη προσπάθεια νομικού ορισμού της υφαλοκρηπίδας, στην οποία διατυπώθηκαν δύο κριτήρια: αφενός η εκμετάλλευση κι αφετέρου η απόσταση της επιφάνειας της θάλασσας από την επιφάνεια του βυθού. Έτσι λοιπόν, σύμφωνα με τον ορισμό της Γενεύης, η υφαλοκρηπίδα εκτεινόταν ως το σημείο, όπου το βάθος των υδάτων έφτανε τα 200 μέτρα. Αν όμως η εκμετάλλευση του βυθού μπορούσε να υλοποιηθεί σε βάθος μεγαλύτερο των 200 μέτρων, τότε υφαλοκρηπίδα θα επεκτεινόταν ως το σημείο αυτό.¹¹

Μολαταύτα, στις μέρες μας ο ορισμός της υφαλοκρηπίδας αποδίδεται από το άρθρο 76 της Σύμβασης του Δικαίου της Θάλασσας του 1982 με διαφοροποιήσεις όσον αφορά στο πλάτος σε σχέση με τον προγενέστερο ορισμό του 1958. Πιο συγκεκριμένα, «η υφαλοκρηπίδα ενός παράκτιου κράτους περιλαμβάνει το θαλάσσιο βυθό και το υπέδαφός του πέραν την αιγιαλίτιδας ζώνης σε όλη την έκταση της φυσικής προέκτασης του χερσαίου εδάφους αυτού του κράτους, ως την εξωτερική απόκλιση του υφαλοπλαισίου ή σε έκταση 200 ναυτικών μιλίων από τις γραμμές βάσεως, στην περίπτωση που το υφαλοπλαίσιο δεν φτάνει ως την απόσταση αυτή των 200 ναυτικών μιλίων». Ο ορισμός αυτός συνιστά ένα πολυσύνθετο σύστημα καθορισμού των εξωτερικών ορίων της υφαλοκρηπίδας που δεν αποδίδεται σε γεωφυσικά κριτήρια, αλλά εκφράζει πολιτικούς συμβιβασμούς. Συνεπώς, όλα τα παράκτια κράτη έχουν υφαλοκρηπίδα, που εκτείνεται σε απόσταση

---

¹⁰ Ρούκουνας, Ε. ό.π., σ. 302-304.

¹¹ Στο ίδιο, σ. 305.

τουλάχιστον 200 ναυτικών μιλίων από τις γραμμές βάσεως, από όπου μετρίεται η χωρική θάλασσα. Στη προκειμένη περίπτωση, ο βυθός ταυτίζεται με τον βυθό της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ). Ωστόσο, αν ο βυθός του παράκτιου κράτους ξεπερνά τα 200 ναυτικά μίλια, τότε η υφαλοκρηπίδα απλώνεται ως το ανώτατο σημείο του ηπειρωτικού υψώματος με τη διαφορά ότι, τα ύδατα που ξεπερνούν τα 200 ναυτικά μίλια και πάνω από την υφαλοκρηπίδα υφίστανται ως ανοιχτή θάλασσα.¹²

Η υφαλοκρηπίδα απαρτίζεται από το βυθό και το υπέδαφος του βυθού, που είναι παρακείμενα των ακτών του παράκτιου κράτους και εκτείνεται τις περισσότερες φορές από το εξωτερικό όριο της αιγιαλίτιδας ζώνης έως τα 200 ναυτικά μίλια από την ακτή. Παρά το γεγονός ότι, πρόκειται για μια πρόσφατη ζώνη, αφού απέκτησε το θεσμικό της χαρακτήρα άρτι το 1958 ο εθνικός χαρακτήρας έχει βεβαιωθεί από το Διεθνές Δικαστήριο (ΔΔ) στην υπόθεση της Βόρειας Θάλασσας. Η Σύμβαση του Δικαίου της Θάλασσας του 1982 θέτει δύο κριτήρια οριοθέτησης: το γεωμορφολογικό κριτήριο και αυτό της απόστασης. Το παράκτιο κράτος δηλαδή έχει τη ικανότητα να μεγαλώσει την έκταση της υφαλοκρηπίδας του ως το τελευταίο όριό της, δηλαδή ως το σημείο του υφαλοπλαισίου εάν το υφαλοπλαίσιο βρίσκεται πέραν των δυτικών 200 ναυτικών μιλίων από την στεριά. Συμπληρωματικά, τα παράκτια κράτη ασκούν στην υφαλοκρηπίδα «κυριαρχικά δικαιώματα» (Sovereign Rights), τα οποία διαφοροποιούνται από την κυριαρχία του κράτους, επειδή έχουν λειτουργικό σκοπό και συνδέονται με συγκεκριμένα δικαιώματα που προσφέρονται στο παράκτιο κράτος, όπως αυτά της εξερεύνησης και εκμετάλλευσης των πλουτοπαραγωγικών πόρων του βυθού και του υπεδάφους. Να υπογραμμισθεί ότι, το παράκτιο κράτος είναι αδύνατον να αναγνωρίσει μονομερώς την υφαλοκρηπίδα του, με την προϋπόθεση ότι, βρίσκεται στην περιοχή θαλάσσιας στενότητας και πως ο κανόνας ότι το δικαίωμα είναι *ipso facto* και *ab initio* (εξυπαρχής και αυτοδικαίως), δηλαδή δεν χρειάζεται καμία πράξη για να ενεργοποιηθεί. Άρα λοιπόν, απαιτείται συμφωνία για να καταστούν ενεργά τα δικαιώματα σε υφαλοκρηπίδα που βρίσκεται σε περιοχή θαλάσσιας στενότητας. Ιδιαίτερα είναι περιττό να λεχθεί ότι, όσο δεν υπάρχει συμφωνία κανένα από τα ενδιαφερόμενα κράτη δεν έχουν τη δυνατότητα

---

¹² Ρούκουνας, Ε. ό.π., σ. 306-307.

να προχωρήσουν σε άσκηση των λειτουργικών τους δικαιωμάτων όπως έρευνες, γεωτρήσεις και εκμετάλλευση της υφαλοκρηπίδας.¹³

Πίνακας 1. Με ημερομηνίες ορόσημο για την εξελικτική πορεία του νομικού ορισμού της υφαλοκρηπίδας

Προγενέστερο του 1945	Κατάληψη υποθαλάσσιου εδάφους ως <i>res nullius</i>
1945	Διακήρυξη Τρούμαν- Χερσαίο έδαφος κάτω από τη θάλασσα
1958	Σύμβαση της Γενεύης για την υφαλοκρηπίδα
1969	Απόφαση Διεθνούς Δικαστηρίου για την Υφαλοκρηπίδα της Βόρειας Θάλασσας
1982	Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας (<i>ipso facto ab initio</i>)
1985 μέχρι και σήμερα	Νομολογία σχετικά με την οριοθέτηση

1.5. Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη – ΑΟΖ (Exclusive Economic Zone)

Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) συγκροτεί μία περιοχή, πέρα από την χωρική, θάλασσα, η οποία, μπορεί να εκτείνεται έως 200 ναυτικά μίλια, από τις γραμμές-βάσεις, από τις οποίες μετρίεται, η χωρική θάλασσα. Περιλαμβάνει, το βυθό, το υπέδαφός του, τη θαλάσσια στήλη και την επιφάνεια της θάλασσας. Σε αυτή τη ζώνη, το παράκτιο κράτος ασκεί κυριαρχικά δικαιώματα, με σκοπό την εξερεύνηση, εκμετάλλευση, διατήρηση και διαχείριση των θαλάσσιων πόρων, ζωντανών ή άλλων, καθώς και άλλες δραστηριότητες, που αφορούν στην οικονομική εξερεύνηση και εκμετάλλευση της ζώνης, όπως παραγωγή ενέργειας από το νερό τα ρεύματα και τους ανέμους. Επιπλέον, το κράτος έχει δικαιώματα λειτουργικά και όχι κυριαρχικά, για κατασκευή τεχνητών νήσων, χρήση εγκαταστάσεων και κατασκευών, αλλά και για θαλάσσια επιστημονική έρευνα και διατήρηση – προστασία του θαλάσσιου

¹³ Ρούκουνας, Ε. ό.π., σ.302-312.

περιβάλλοντος. Οπωσδήποτε το κράτος θα πρέπει να λαμβάνει πάντοτε υπόψη τα δικαιώματα των άλλων κρατών, που κάνουν χρήση αυτής της ζώνης, ειδικά του καθεστώτος της ελεύθερης ναυσιπλοΐας.¹⁴

Έπειτα, εντός της ΑΟΖ τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους εκτείνονται και σε άλλες αρμοδιότητες, κυρίως για οικονομικούς σκοπούς (παραγωγή ενέργειας από τα ύδατα, τα ρεύματα και τους ανέμους). Η ΑΟΖ δεν εξετάζεται ως τμήμα της ανοιχτής θάλασσας, αλλά προσδιορίζεται από ένα ιδιαίτερο καθεστώς, το οποίο δεν φέρει το κυριαρχικό καθεστώς της αιγιαλίτιδας ζώνης, αλλά ούτε και το καθεστώς ελευθερίας της ανοιχτής θάλασσας. Όπως έχει τονισθεί, συνιστά μία θαλάσσια περιοχή με λειτουργικό χαρακτήρα, ο οποίος στηρίζεται στα δικαιώματα του ενδιαφερόμενου παράκτιου κράτους και τα δικαιώματα των τρίτων κρατών. Μάλιστα, στην ΑΟΖ τα τρίτα κράτη, σύμφωνα με το άρθρο 58 παρ.1 της Συμβάσεως ΔΘ 1982, έχουν το δικαίωμα να διατηρούν τις ελευθερίες, που αφορούν στην ναυσιπλοΐα, τις υπερπτήσεις, την τοποθέτηση υποβρυχίων καλωδίων και αγωγών (όπου έχουν και στην ανοιχτή θάλασσα), όπως και συναφείς με αυτές χρήσεις. Παραταύτα, σε περιπτώσεις όπου σημειώνεται διαφορά, θα ήταν ωφέλιμο να τακτοποιηθεί με βάση την αρχή της δικαιοκρίσιας, αναλογιζόμενοι τη σπουδαιότητα των συμφερόντων των μερών, αλλά και του συνόλου των υπολοίπων κρατών.

Συνοψίζοντας, το παράκτιο κράτος εντός της ΑΟΖ ασκεί κυριαρχικά δικαιώματα για την έρευνα και την εκμετάλλευση των πόρων ζώντων ή μη, των υπερκειμένων υδάτων και του βυθού, αλλά και κυριαρχικά δικαιώματα για την εξερεύνηση και οικονομική εκμετάλλευση των ρευμάτων και των υπερκειμένων της θάλασσας ανέμων. Ιδίως, τα κυριαρχικά δικαιώματα εξαπλώνονται στη φροντίδα και διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος, την επιστημονική έρευνα και την εγκατάσταση τεχνητών νήσων ή άλλων κατασκευών. Να επισημάνουμε ότι, η αποκλειστικότητα των κυριαρχικών δικαιωμάτων στην ΑΟΖ δεν διατηρεί τον ίδιο χαρακτήρα όπως στην περίπτωση της υφαλοκρηπίδας. Εντούτοις, παρέχονται δικαιώματα και σε τρίτα κράτη στην περίπτωση απουσίας δυνατότητας αλιείας από το παράκτιο κράτος, ελαττώνοντας με τον τρόπο αυτό τα κυριαρχικά δικαιώματα του παράκτιου κράτους, χωρίς όμως να περιορίζονται τα κυριαρχικά δικαιώματα του

---

¹⁴ Ροζάκης, Χ. (2013), *Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και το Διεθνές Δίκαιο*, Αθήνα Εκδόσεις Παπαζήσης, σ.15-16.

παράκτιου κράτους στο βυθό και το υπεδάφος της ΑΟΖ. Αντίθετα, το νέο καθεστώς της ΑΟΖ δίνει στο παράκτιο κράτος πιο πολλά δικαιώματα έρευνας και εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων, σε σχέση με τη Σύμβαση της Γενεύης του 1958 και εξαιτίας αυτού γίνεται λόγος για υφαλοπλαίσιο, δηλαδή βυθό έως τα 200 ναυτικά μίλια από τις ακτές. Γενικά, καθεστώς της ΑΟΖ περιλαμβάνονται όλοι οι θαλάσσιοι οργανισμοί, που βρίσκονται στη συγκεκριμένη θαλάσσια ζώνη από την επιφάνεια ως και το βυθό της.¹⁵

Αξιοσημείωτο είναι ότι, έως και το 19^ο αιώνα το παράκτιο κράτος κατείχε αποκλειστικά δικαιώματα διαχείρισης των αλιευμάτων μόνο στα εσωτερικά ύδατα και την αιγιαλίτιδα ζώνη. Μολονότι, όλες οι υπόλοιπες θαλάσσιες περιοχές αποδίδονταν από τη διεθνή κοινότητα ως τμήμα της ανοιχτής θάλασσας, στην οποία κανένα κράτος δεν είχε κυριαρχικά δικαιώματα. Ιδιαίτερα σημαντική είναι το 1945 η διακήρυξη Τρούμαν, όπου διεκδικούσε δικαιοδοσία και δικαιώματα ελέγχου της αλιευτικής δραστηριότητας σε προστατευμένες περιοχές ανοιχτής θάλασσας πέρα από την αιγιαλίτιδα ζώνη, στις οποίες αλίευαν παραδοσιακά και μόνο οι υπήκοοι των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής (ΗΠΑ). Στις περιοχές όπου αλίευαν και υπήκοοι τρίτων κρατών η διακήρυξη προέβλεπε τη σύναψη σχετιζόμενων συμφωνιών μεταξύ των ενδιαφερομένων κρατών.¹⁶

Εν κατακλείδι, η ΑΟΖ είναι καθαρά νομικός όρος, χωρίς γεωλογικό χαρακτήρα όπως η υφαλοκρηπίδα, η οποία αρχικά είχε ξεκινήσει ως γεωλογική έννοια και μεταγενέστερα απέκτησε νομική διάσταση. Η υφαλοκρηπίδα υπάρχει εξ' αρχής και δικαιωματικά, ενώ η ΑΟΖ είναι αναγκαίο να ανακηρυχτεί (*ipso jure*). Η υφαλοκρηπίδα εμπεριέχεται στην ΑΟΖ και κατά συνέπεια, υπερκαλύπτεται από αυτήν. Μάλιστα, η υφαλοκρηπίδα περιλαμβάνει μόνο τον ορυκτό πλούτο του βυθού και του υπεδάφους, ενώ η ΑΟΖ, εκτός από αυτό, συμπεριλαμβάνει την αλιεία και τον εναέριο χώρο για εκμετάλλευση της αιολικής ενέργειας.¹⁷

1.6. Ανοικτή Θάλασσα (High Seas)

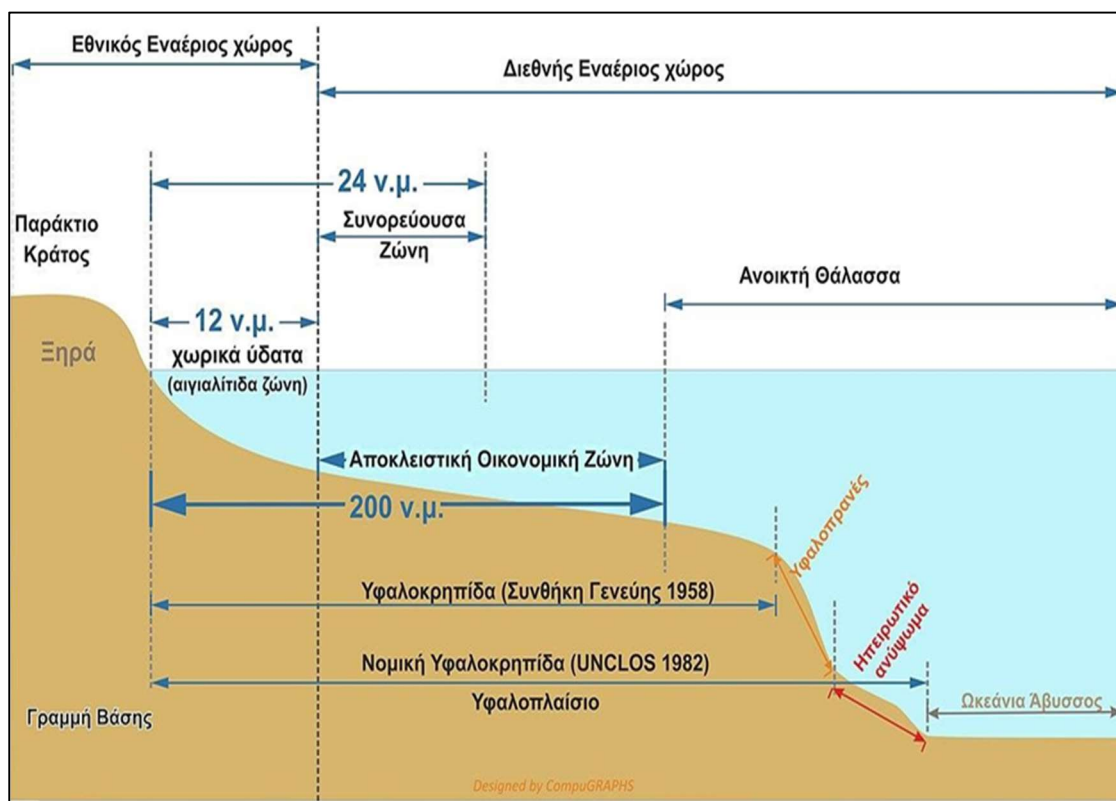
¹⁵ Ρούκουνας, Ε. ό.π., σ. 313-317.

¹⁶ Στο ίδιο, σ.307-309.

¹⁷ Λιάκουρας, Π. (2014), «Διμερείς συμφωνίες οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας στη Μεσόγειο», στο Τσάλτας Γ. (επιμ.), *Αιγαίο και Νοτιο-Ανατολική Μεσόγειος – Σύγχρονες Προκλήσεις και Προοπτικές Εκμετάλλευσης Υποθαλάσσιων Ενεργειακών Φυσικών Πόρων*, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, σ. 319-343.

Ακολούθως, Ανοικτή Θάλασσα, σύμφωνα με το Δίκαιο της Θάλασσας, παρατηρείται πέραν της συνορεύουσας ζώνης, όπου τα τρίτα κράτη έχουν την ελευθερία κινήσεων ως μέσο διαθέσιμο στο καθένα. Πράγματι, κάθε τρίτο κράτος απολαμβάνει την ελευθερία της ναυσιπλοΐας και υπερπτήσεων, την ελευθερία τοποθέτησης υποβρυχίων καλωδίων και αγωγών, την επιστημονική έρευνα, την κατασκευή τεχνητών νήσων, καθώς και άλλων εγκαταστάσεων, σύμφωνα πάντα με τους διεθνείς κανόνες και χωρίς να επιδράσουν στα αποκλειστικά δικαιώματα των κρατών, που έχουν οριοθετήσει στην περιοχή αυτή, θαλάσσιες ζώνες.¹⁸

Εικόνα 1. Θαλάσσιες Ζώνες¹⁹

¹⁸ Cassese, A. (2012) *Διεθνές Δίκαιο*, (επιμ. μτφρ. Φ. Παζαρτζή), Αθήνα, Gutenberg, (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 2005), σ. 111-115.

¹⁹ (2021, Φεβρουάριος 08), Θαλάσσιες ζώνες, έννοιες και ελληνoturκική διένεξη...του Παναγιώτη Δουκέλη, *Athlepolis* <https://www.athlepolis.gr/nea/thalassies-zones-ennoies-kai-ellinoturkiki-dieneksi-tou-panagiotti-doukeli/> (τ.π.05.09.2024)

Κεφάλαιο 2. Διαφορές μεταξύ Ελλάδας – Τουρκίας

2.1 Οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών της Ελλάδος

Στις μέρες μας, το νομικό πλαίσιο το οποίο υφίσταται γύρω από τα ελληνικά χωρικά ύδατα διέπεται από κάποιες ιδιαιτερότητες, κυρίως όσον αφορά στο ερμηνευτικό κομμάτι, καθόσον κατά καιρούς αναγνωρίστηκαν διαφορετικές προτάσεις, εξαιτίας της έκτασης του υπερκειμένου εναέριου χώρου. Να σημειωθεί ότι, η Ελλάδα εξαιτίας του μεγάλου στόλου της ήταν ανέκαθεν υπέρμαχος της, όσο το δυνατόν, μικρότερης αιγιαλίτιδας ζώνης, γεγονός που θα προστάτευε το καθεστώς της ελεύθερης ναυσιπλοΐας. Έτσι, η Ελλάδα το 1931, με Προεδρικό Διάταγμα καθόρισε το πλάτος της αιγιαλίτιδας ζώνης της, αλλά μόνο όσον αφορά στον προσδιορισμό του εναέριου χώρου στα 10 ναυτικά μίλια. Μάλιστα, ακολουθεί ένας, κατά κάποιον τρόπο αναγκαστικός νόμος το 1936, με τον οποίον καθορίζεται η έκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης στα 6 ναυτικά μίλια από τις ακτές, χωρίς ωστόσο να παύει οποιαδήποτε διάταξη. Ο νόμος αυτός αφορά ειδικές περιπτώσεις, στις οποίες η αιγιαλίτιδα ζώνη προσδιορίζεται μεγαλύτερη ή μικρότερη των 6 ναυτικών μιλίων. Συνεπώς, από τα παραπάνω προκύπτει ότι η αιγιαλίτιδα ζώνη στην Ελλάδα έχει πλάτος 6 ναυτικά μίλια, ενώ μόνο για την οριοθέτηση του εθνικού εναέριου χώρου της ορίζεται στα 10 ναυτικά μίλια. Ωστόσο, αυτή η νομοθετική πρακτική δεν μπορούμε να πούμε ότι θεωρείται εντελώς σωστή, καθόσον δεν υφίσταται κυριαρχία επί του αέρος χωρίς να συνοδεύεται από την κυριαρχία επί του εδάφους ή της θάλασσας. Βέβαια, υποστυλώνεται και η αντίθετη άποψη, ότι δηλαδή, ο εναέριος χώρος πάνω από τη θάλασσα διατηρεί την μοναδικότητά του και δεν δύναται να κριθεί εξαρτημένος του υποκειμένου εδάφους, χωρίς ωστόσο αυτή να είναι η επικρατούσα άποψη. Μολαταύτα, περισσότερο έγκριτη παρουσιάζεται η άποψη ότι η Ελλάδα καθορίζει το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης της στα 10 ναυτικά μίλια, όμως η επιβολή της κυριαρχίας της στις θαλάσσιες ζώνες περιορίζεται στα 6 ναυτικά μίλια.

Επίσης, το εύρος των ελληνικών χωρικών υδάτων υπόκειται σε κάποιους περιορισμούς σε κάποια σημεία της ελληνικής επικράτειας, εξαιτίας της στενότητας με τις ακτές αντικειμένων κρατών κάτω από τα 12 ναυτικά μίλια. Χαρακτηριστικές είναι, οι περιπτώσεις των νησιών του ανατολικού Αιγαίου, αλλά και του

βορειοανατολικού στενού της Κέρκυρας σε σχέση με την γείτονα χώρα Αλβανία. Μάλιστα, αξίζει να αναφερθεί ότι, ανάμεσα στην Ελλάδα και την Αλβανία, 27 Απριλίου 2009 υπήρξε μια οριοθέτηση των θαλάσσιων περιοχών βάσει της αρχής της ίσης απόστασης/μέσης γραμμής, συμπεριλαμβανομένων των χωρικών υδάτων, χωρίς ωστόσο να επιτευχθεί επικύρωση της συμφωνίας, αφού κρίθηκε αντισυνταγματική από το αλβανικό συνταγματικό δικαστήριο και δεν έχει υλοποιηθεί μέχρι σήμερα.²⁰

Εντούτοις, η Ελλάδα στο Ιόνιο πέλαγος έχει προβεί στην επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης της στα 12 ναυτικά μίλια, αλλά γίνονται σκέψεις για επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης νότια της Κρήτης στα 12 ναυτικά μίλια.²¹ Επιπλέον, έχει προβεί και σε μία ακόμη συμφωνία με την γειτονική Ιταλία, η οποία τελεσφόρησε και υπεγράφη 24 Μαΐου 1977. Αφορά σε συμφωνία οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας, η οποία πραγματώνει ως μέθοδο οριοθέτησης την αρχή της μέσης γραμμής με ορισμένες συμφωνηθείσες μικρές αποκλίσεις.

Ειδικότερα, η διαδικασία της οριοθέτησης των θαλάσσιων ζωνών εξαρτάται κατά κύριο λόγο από την εσωτερική έννομη τάξη του παράκτιου κράτους και συνήθως υλοποιείται με προεδρικό διάταγμα, αλλά όμως δεν αποκλείεται να υλοποιηθεί και με απλή δήλωση για κήρυξη ζώνης. Να επισημανθεί ότι, στην χώρα μας, η θέσπιση των θαλάσσιων ζωνών απαιτεί την έκδοση Προεδρικού Διατάγματος, αν και βέβαια αυτό δεν υπογραμμίζεται ως ρητή αναφορά στον εθνικό νόμο της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας. Αξιοσημείωτο είναι ότι, από τον Αύγουστο του 2011, η νομοθεσία προσαρμόστηκε με τις ευμενέστερες για τα ελληνικά συμφέροντα διατάξεις της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας, κάνοντας έτσι πλέον σαφές ότι η απόφαση κήρυξης ΑΟΖ στον ελληνικό θαλάσσιο χώρο θα

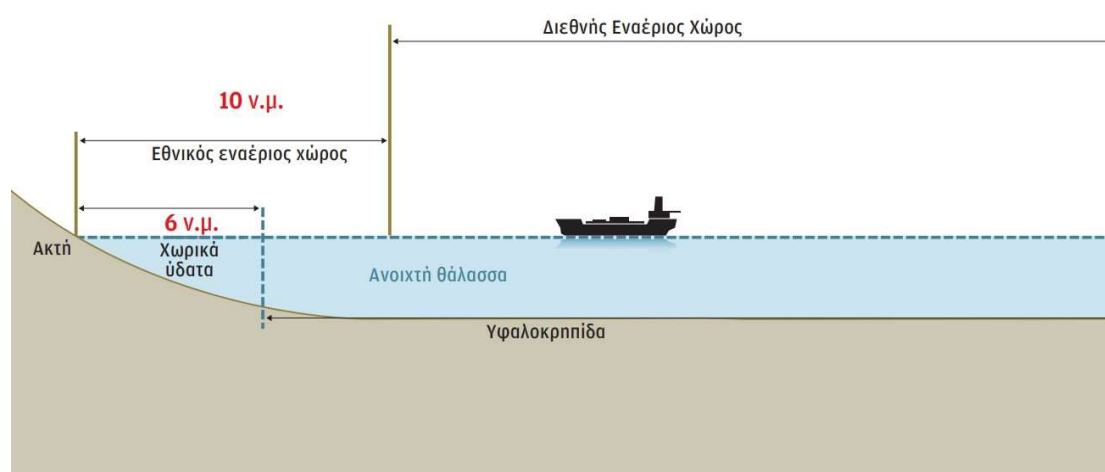
²⁰ Ιωάννου, Κ., & Στρατή, Α. (2013). *Δίκαιο της Θάλασσας*, Αθήνα : Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 80-81.

²¹ Στο ίδιο, σ. 162.

Φασλής Χ. (2022 Νοέμβριος 21) , Η επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης στα 12 ν.μ. είναι όρος επιβίωσης για την Ελλάδα, *Huffingtonpost*, https://www.huffingtonpost.gr/entry/e-epektases-aiyialitidas-zones-sta-12-nm-einai-orosepivioses-gia-ten-ellada_gr_63776c9ee4b0afce046dc63b (τ.π 02.09.2024)

ισοδυναμεί με τα εσωτερικά της όρια, δηλαδή με τα όρια της υφαλοκρηπίδας. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι, πως ένα μεγάλο μέρος της κοινής γνώμης συνεχίζει να υποστηρίζει την κήρυξη ΑΟΖ ως απαραίτητη προϋπόθεση για την εκμετάλλευση του υποθαλάσσιου ορυκτού πλούτου της χώρας, γεγονός που δεν ισχύει, αφού, τα κυρίαρχα δικαιώματα του παράκτιου κράτους στην υφαλοκρηπίδα είναι εντελώς διαφορετικά από την φύση των κυριαρχικών δικαιωμάτων στην ΑΟΖ. Να υπογραμμισθεί ότι, δεν πρέπει να υποτιμηθεί ο θεσμός της ΑΟΖ και η αναπότρεπτη εξάπλωση της δικαιοδοσίας, που κατέχει το παράκτιο κράτος. Παραταύτα, αν και η κήρυξη της ΑΟΖ αποδίδεται ως θεραπεία για την επίλυση των τουρκικών διαφόρων στο Αιγαίο, η κατοχύρωση με νόμο της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης θα εξασφαλίσει την ελληνική παρουσία στο Αιγαίο, αλλά όμως δεν θα δώσει αυτόματα λύση στο ζήτημα της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας. Προσδοκάτε πως η Τουρκία θα αντιδράσει έντονα στην προοπτική θέσπισης ΑΟΖ στο Αιγαίο, ενώ πιθανώς με αφορμή αυτό το θέμα να τεθεί ζήτημα θαλάσσιων συνόρων εν γένει. Έτσι λοιπόν, τίθεται το ζήτημα του αν η κήρυξη ΑΟΖ και η επακόλουθη χάραξη ενιαίου θαλάσσιου ορίου υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ, θα ενισχύσει την ελληνική θέση περί υλοποίησης της αρχής της ίσης απόστασης ως μέθοδος οριοθέτησης.²²

Εικόνα 2. Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες και εναέριος χώρος²³

²² Ιωάννου, Κ., & Στρατή, Α., ό.π., σ. 181-182

²³ Συρίγος, Α. (2020). *Τουρκικές διεκδικήσεις σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο*, Αθήνα: Καθημερινή, σ.43.

2.2 Αιγιαλίτιδα ζώνη

Σύμφωνα με το γεγονός ότι, το ανώτατο επιτρεπτό όριο των χωρικών υδάτων προσδιορίζεται τόσο από το εθνικό δίκαιο όσο και από το άρθρο 3 της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας στα 12 ναυτικά μίλια, η χώρα μας έχει κάθε δικαίωμα να προβεί σε επέκταση της αιγιαλίτιδας έως το ανώτατο όριο των 12 ναυτικών μιλίων. Μάλιστα, η διαδικασία της επέκτασης, όπως καθορίζεται από το Διεθνές Δίκαιο μπορεί να γίνει και μονομερώς διαμέσου εσωτερικής πράξης δικαίου και να αναφέρεται σε όλες τις θαλάσσιες περιοχές της χώρας. Κατά συνέπεια, μια τέτοια πράξη θα έθετε το Αιγαίο στο υψηλό ποσοστό του 71,2% υπό την ελληνική κυριαρχία, χωρίς ωστόσο να δημιουργούνται προβλήματα στην διεθνή ναυσιπλοΐα, εξαιτίας του θεσμού της αβλαβούς διελεύσεως.

Χάρη σε αυτό, το 1974 η Ελλάδα εξέφρασε για πρώτη φορά την πρόθεσή της να ενσαρκώσει το μέγιστο της έκτασης της αιγιαλίτιδας ζώνης της, γεγονός που εκφράστηκε με εναντίωση από την γείτονα χώρα Τουρκία. Έκτοτε, από την πλευρά της Τουρκίας η οποιαδήποτε επέκταση του εύρους των ελληνικών χωρικών υδάτων κρίνεται ως αιτία πολέμου (*casus belli*). Πράγματι, αξιοσημείωτη θεωρείται η απόφαση της τουρκικής εθνοσυνέλευσης κατά το 1995, η οποία εξουσιοδοτεί την κυβέρνηση για την λήψη μέτρων, ακόμη και με στρατιωτικά μέσα, σε πιθανή υλοποίηση από την Ελλάδα του δικαιώματος της επέκτασης της αιγιαλίτιδας ζώνης της.²⁴ Να τονίσουμε ότι, σύμφωνα με το καταστατικό χάρτη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) και εν γένη αρχές δικαίου, ακόμη και η απειλή χρήσης βίας απαρτίζει διεθνές αδίκημα.²⁵

Επίσης, η Τουρκία εκτός από τις απειλές, κατά καιρούς έχει εκφράσει διάφορα νομικά επιχειρήματα, σχετικά με τις διεκδικήσεις της. Σύμφωνα πάντα με την τουρκική πλευρά, η Ελλάδα δεν έχει δικαίωμα επέκτασης των χωρικών της υδάτων μονομερώς, διότι το Αιγαίο έγκειται σε ημίκλειστη θάλασσα και έτσι μια τέτοια ενέργεια θα απαιτούσε την συγκατάθεση της Τουρκίας, ως αντικείμενο κράτος. Έπειτα, η μονομερής χρήση του δικαιώματος επέκτασης των χωρικών υδάτων σε μια ημίκλειστη θάλασσα συνιστά υπερβολική χρήση του δικαιώματος και επιπλέον, η

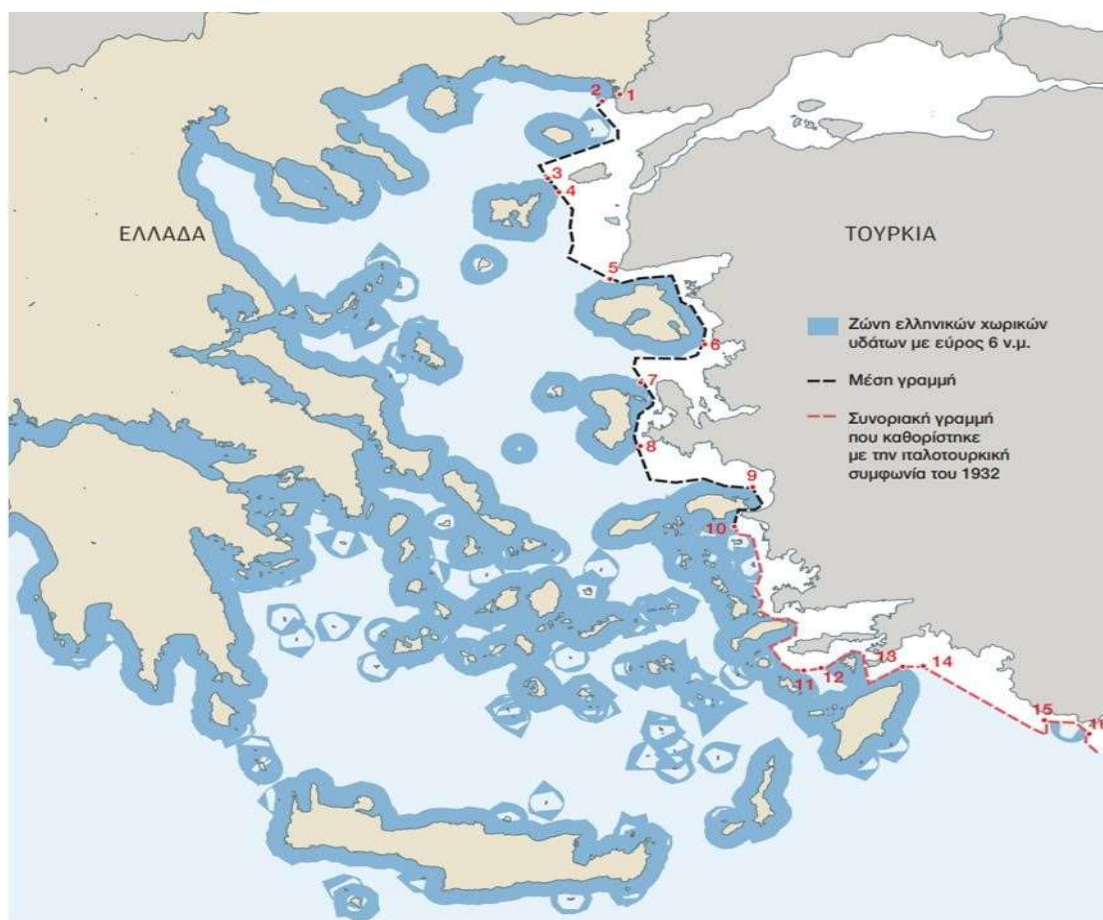
---

²⁴ Ιωάννου, Κ., & Στρατή, Α., ό.π., σ. 83.

²⁵ Ρούκουνας, Ε. ό.π., σ. 545.

επέκταση των ελληνικών χωρικών υδάτων θα καταστήσει το Αιγαίο ως μια ελληνική λίμνη. Κατά συνέπεια, θα εμποδίσει την ελευθερία της ναυσιπλοΐας, θα προσβάλλει τα δικαιώματα της Τουρκίας στην ανοιχτή θάλασσα, αλλά και θα απαρτίσει πλήγμα για τα τουρκικά συμφέροντα στην περιοχή.

Εικόνα 3. Χωρικά Ύδατα με εύρος 6 ναυτικά μίλια ²⁶

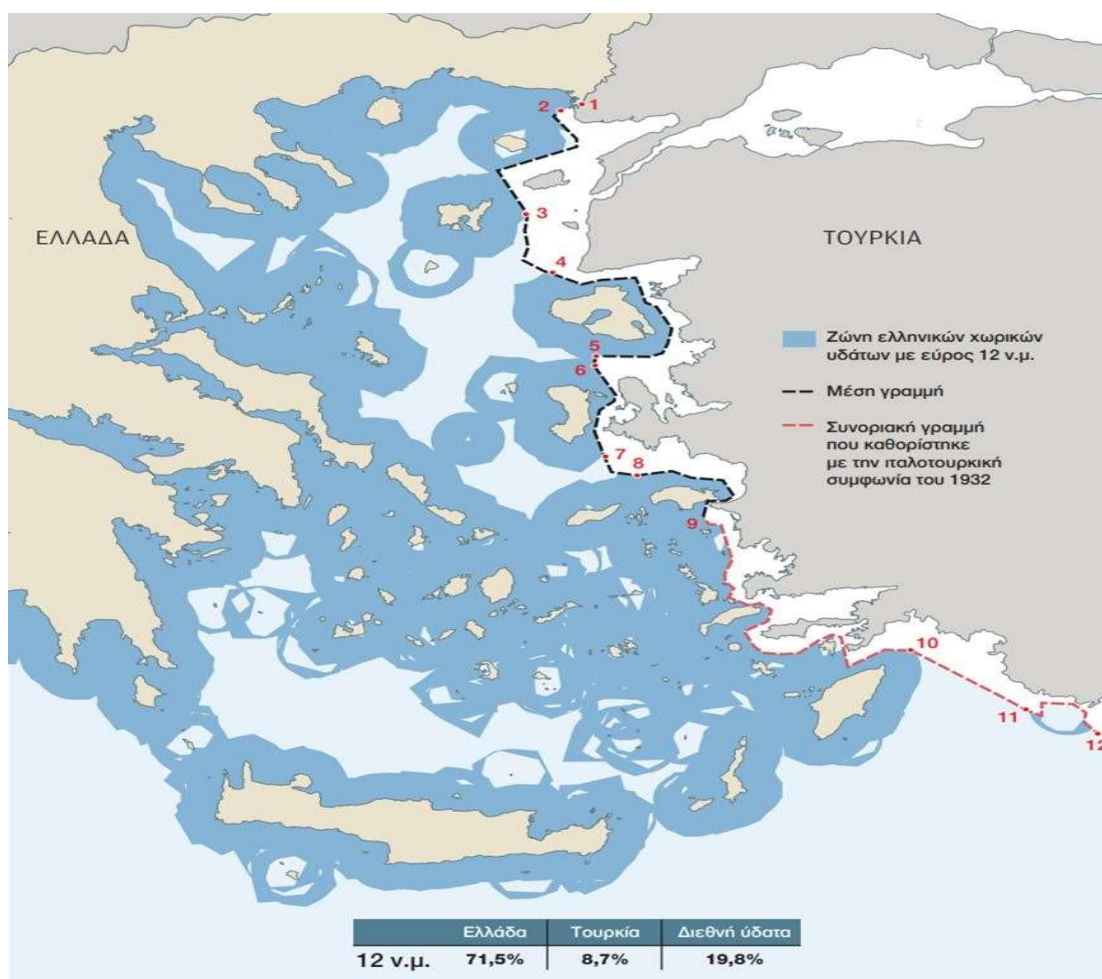

Στον αντίποδα, αν το Αιγαίο υιοθετήσει το καθεστώς ημίκλειστης θάλασσας, καμιά διαφορά δεν υφίσταται μεταξύ των ημίκλειστων θαλασσών και των άλλων θαλάσσιων περιοχών, όσον αφορά στην διαδικασία καθιέρωσης με νόμο θαλάσσιων ζωνών. Άρα, η δέσμευση συνεργασίας των παράκτιων κρατών σε ημίκλειστες και σε κλειστές θάλασσες παραμένει σε θέματα των πλουτοπαραγωγικών ζωνών, της περιβαλλοντικής προστασίας, αλλά και των επιστημονικών ερευνών. Τώρα όσον

²⁶ Συρίγος, Α. (2020). ό.π., σ.10.

αφορά στην υπερβολική χρήση αυτών των δικαιωμάτων, όπως έχει τονιστεί από αξιόλογους διεθνολόγους, η κατάχρηση των δικαιωμάτων αυτών έχει να κάνει με την άσκηση από ένα κράτος, ενός δικαιώματος κατά τρόπο που δηλώνει ότι, η ενέργεια αυτή υπήρξε για το κράτος αυτό ένας έμμεσος τρόπος, για να μην εκπληρώσει μια διεθνή υποχρέωση. Ουσιαστικά, δεν συνδέεται σε καμία περίπτωση με τον τρόπο άσκησης ενός δικαιώματος. Συμπληρωματικά, δεν υφίσταται κανένα ζήτημα σχετικά με τη ναυσιπλοΐα άλλων κρατών, όπως της Τουρκίας, καθόσον κατέχει αναλλοίωτο το δικαίωμα της αβλαβούς διελεύσεως. Μολαταύτα, η χώρα μας η οποία διαθέτει έναν από τους μεγαλύτερους στόλους παγκοσμίως, δεν θα μπορούσε σε καμία περίπτωση να ταχθεί υπέρ μιας οριοθέτησης, που θα εμπόδιζε την δυνατότητα της ελεύθερης ναυσιπλοΐας.

Εικόνα 4. Χωρικά Ύδατα με εύρος 12 ναυτικά μίλια²⁷

²⁷ Συρίγος, Α. ό.π., σ.13.

2.3 Υφαλοκρηπίδα – Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ)

Από την εποχή που άρχισε να δίδεται σχήμα και μορφή στην διεθνή πρακτική ο θεσμός της υφαλοκρηπίδας, η χώρα μας ξεκίνησε δειλά να προβαίνει σε διάφορες πρακτικές έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων στο Αιγαίο. Μολονότι, η Τουρκία γνώριζε τις ενέργειες της ελληνικής πλευράς, δεν έλαβε χώρα κάποια μορφή τουρκικής αποδοκιμασίας. Η αφετηρία των διενέξεων με την Τουρκία σχετικά με την υφαλοκρηπίδα εντοπίζεται το 1973, με την εμφάνιση ενός δημοσιεύματος στην τουρκική εφημερίδα της κυβέρνησης, έπειτα από απόφαση του Υπουργικού συμβουλίου όπου εκχωρούνται στην τουρκική κρατική εταιρεία πετρελαίου ΤΡΑΟ άδειες έρευνας για τον εντοπισμό κοιτασμάτων, σε 27 περιοχές της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου. Έπειτα, το Φεβρουάριο του 1974, διαδέχτηκε μία ρηματική διακοίνωση σχετικά με την παραχώρηση των ανωτέρω αδειών τονίζοντας ότι, οι άδειες προσβάλλουν τα ελληνικά κυριαρχικά δικαιώματα, όπου η Ελλάδα μάλιστα σχημάτισε και συναφή νομική επιχειρηματολογία, η οποία παραμένει μέχρι και σήμερα ίδια. Στις 10 Φεβρουαρίου 1975, η Ελλάδα συμφώνησε σε διαπραγματεύσεις με τους υπουργούς εξωτερικών, και έτσι οι αντιπροσωπίες αυτών κατέληξαν να συναντιούνται ώστε να συζητήσουν το θέμα. Άρα λοιπόν, η πρώτη συνάντηση των δύο υπουργών με την παρουσία εμπειρογνομώνων έλαβε χώρα με την εκπόνηση μιας πρώτης μελέτης των όρων του συνυποσχετικού και εκδόθηκε ένα ουδέτερο κοινό ανακοινωθέν, το οποίο σημείωνε ότι, έγιναν συζητήσεις για την υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου, αλλά και ότι, έγινε μια πρώτη συζήτηση για την δημιουργία ενός προσχεδίου συνυποσχετικού. Το Μάιο του 1975, ακολούθησε μία συνάντηση μεταξύ των Πρωθυπουργών Κωνσταντίνου Καραμανλή και Ντεμιρέλ, η οποία ωστόσο κατέληξε στην έκδοση ενός κοινού ανακοινωθέντος που συγκρότησε αντικείμενο έντονου σχολιασμού. Το αποτέλεσμα ήταν σαφές και από τις δύο πλευρές, καθόσον συμφώνησαν πως το ζήτημα της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου θα έπρεπε να επιληφθεί με παραπομπή στο διεθνές δικαστήριο και υπολείπονταν η προαπαιτούμενη ειδική συμφωνία για την οποία η Ελλάδα άρχισε να συζητάει επίμονα με την Τουρκία. Ως επακόλουθο, έχουμε το Σεπτέμβριο του 1975 μια συνάντηση εμπειρογνομώνων στο Παρίσι, χωρίς ωστόσο η τουρκική πλευρά να

δέχεται την κοινή ανακοίνωση επισημαίνοντας ότι, το ζήτημα της υφαλοκρηπίδας δεν είναι απομονωμένο και ότι συνιστά μέρος ενός ευρύτερου φάσματος προβλημάτων με ποικίλους τρόπους διευθέτησης.

Μετάπειτα, το Φεβρουάριο του 1976 στην συνάντηση της Βέρνης η Τουρκία διαπλάτυνε τις διεκδικήσεις της, επισημαίνοντας πως τα νησιά δεν διαθέτουν υφαλοκρηπίδα, αφού απαρτίζουν εδαφικές εξάρτησης του δικού της ηπειρωτικού χώρου. Συμπληρωματικά, τον Ιούλιο του ίδιου έτους συνοδεύτηκε ο απόπλους του σειсмоγραφικού πλοίου Χόρα για έρευνες στην υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου και ο απόπλους του ίδιου πλοίου με διαφορετικό όνομα για σεισμικές έρευνες στον ίδιο χώρο. Χάρη σε αυτό, η Ελλάδα έκρινε ότι έπρεπε επιδώσει στην Τουρκία έντονη ρηματική διακοίνωση και να προσφύγει στο Συμβούλιο Ασφαλείας, αναφερόμενη σε απειλή διατάραξης της ειρήνης, με ταυτόχρονη μονομερή προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης για την οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας. Την ίδια στιγμή υπέβαλλε αίτηση για αποδοχή από το δικαστήριο προσωρινών μέτρων κατά της γείτονας χώρας. Παρ' όλα αυτά, η παράλληλη αυτή προσφυγή στο συμβούλιο ασφαλείας, αλλά και στο διεθνές δικαστήριο για την λήψη παροδικών μέτρων δεν ήταν εντελώς σωστή, και μάλιστα είχαν εκδηλωθεί αντιρρήσεις όσον αφορά στην πρακτική αυτή. Ως επακόλουθο, η απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας καλούσε και τις δύο χώρες να διαπραγματευτούν, χωρίς ωστόσο να αποδοκιμάζει την τουρκική αυτόνομη απόφαση και ενστερνίστηκε την τουρκική άποψη για το Διεθνές Δικαστήριο, δηλαδή ότι ο ρόλος του είναι να επιλύει τα νομικά ζητήματα που θα παρέμεναν άλυτα έπειτα από κάποιες διαπραγματεύσεις.²⁸ Έτσι λοιπόν, το Διεθνές Δικαστήριο εκτίμησε ότι, δεν είχε καμία δικαιοδοσία να εκδικάσει την υποβληθείσα υπόθεση, συνεπώς δεν την εξέτασε και δεν εξέδωσε καμιά απόφαση πάνω στο πυρήνα της διαφοράς. Στάθηκε στο προφορικό κομμάτι της επιφύλαξης, την οποία είχε εκφράσει και έκρινε ότι η διαφορά υπαγόταν στην εδαφική υπάρχουσα κατάσταση της Ελλάδος. Ως αποτέλεσμα, το δικαστήριο δεν είχε αρμοδιότητα για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, αν και η κρίση του αυτή αντιτίθεται στην ίδια την νομική φύση των δικαιωμάτων στην υφαλοκρηπίδα, τα οποία είναι κυριαρχικά και όχι δικαιώματα κυριαρχίας, σε αντιδιαστολή με τα αντίστοιχα δικαιώματα του εδάφους και των

---

²⁸ Ιωάννου, Κ., & Στρατή, Α., ό.π., σ. 420-427.

χωρικών υδάτων ενός κράτους. Αξίζει να αναφερθεί ότι, οι προσπάθειες εύρεσης λύσεων στις ελληνοτουρκικές διαφορές στην περιοχή του Αιγαίου, συνεχίζονται μέσω συνομιλιών από το 1997, ενώ ταυτόχρονα επιζητείται η ανάκτηση της εμπιστοσύνης, που έχει κλονιστεί πολλάκις εξαιτίας της τουρκικής προκλητικότητας. Χρονολογικά από το Φεβρουάριο του 2002 όπου και ξεκίνησαν οι διερευνητικές συνομιλίες μέχρι και το τέλος του 2008 είχαν λάβει χώρα 41 γύροι συνομιλιών, οι οποίοι μάλιστα συνεχίζονται μέχρι και σήμερα.²⁹ Η πιο πρόσφατη έλαβε χώρα στις 8 Νοεμβρίου 2024, με τον Υπουργό Εξωτερικών της Τουρκίας Hakan Fidan, να επισκέπτεται στην Αθήνα τον Έλληνα ομόλογό του Γεώργιο Γεραπετρίτη. Η συνάντηση αυτή θεωρήθηκε ιδιαίτερα σημαντική και ιστορική, καθόσον συζητήθηκαν ποικίλα θέματα. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι, υπογραμμίστηκε η διαμάχη για τα θαλάσσια όρια σε Αιγαίο και ανατολική Μεσόγειο, αλλά και η αμφισβήτηση των θαλάσσιων περιοχών που αφορούν στην Ελλάδα και την Τουρκία, χωρίς ωστόσο να δίδεται κάποια λύση. Τονίστηκε όμως, η ανάγκη για περαιτέρω διαπραγματεύσεις για τα ζητήματα αυτά μέσω της διπλωματικής οδού. Με την ελληνική πλευρά να επισημαίνει για ακόμη μια φορά ότι υφίσταται μονάχα το ζήτημα της ΑΟΖ ως σημείο ασυμφωνίας. Μολαταύτα, δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στον αμοιβαίο σεβασμό και τη συνεργασία ανάμεσα στα δύο κράτη, ώστε να συμβάλλουν από κοινού στο να καταπολεμήσουν την παράτυπη μετανάστευση, την τρομοκρατία, καθώς επίσης να ενισχύσουν τις διμερείς τους σχέσεις, αλλά και την περιφερειακή σταθερότητα. Να αναφερθεί ότι, η συνάντηση που έλαβε χώρα ήταν σε θετικό κλίμα.³⁰

---

²⁹ Σταυρινός, Μ. (2022). *Το Δίκαιο της Θάλασσας στην Ανατολική Μεσόγειο*. Αθήνα: Τελέια, σ. 220-221.

³⁰ Tekin E. and Gencturk A. (2024 Νοέμβριος 08), Türkiye, Greece should seize 'historic opportunity' before them: Foreign minister, AA, <https://www.aa.com.tr/en/europe/turkiye-greece-should-seize-historic-opportunity-before-them-foreign-minister/3388628> (τ.π 11.11.2024)

(2024 Νοέμβριος 08), Turkey, Greece top diplomats meet to help mend ties between regional rivals, Aljazeera 08.11.2024, <https://www.aljazeera.com/news/2024/11/8/turkey-greece-top-diplomats-meet-to-help-mend-ties-between-regional-rivals> (τ.π 11.11.2024)

(2024 Νοέμβριος 08), Ankara, Athens committed to resolving problems, improving ties, Hurriyetdailynews, <https://www.hurriyetdailynews.com/ankara-athens-committed-to-resolving-problems-improving-ties-202421> (τ.π 11.11.2024)

Doulgkeri F., (2024 Νοέμβριος 08), Συνάντηση Γ. Γεραπετρίτη-Χ. Φιντάν στην Αθήνα: «Άμεσος και ειλικρινής διάυλος επικοινωνίας», Euronews, <https://gr.euronews.com/2024/11/08/ellada-toyrkia-xekinhs-h-synanthsh-gerapetrith-fidan> (τ.π 11.11.2024)

Στον αντίποδα, η Ελλάδα εξακολουθεί να ταυτίζεται με μία μόνο νομική διαφορά, αυτή της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας, εντούτοις η Τουρκία προβάλλει στο τραπέζι μια σειρά από ζητήματα, όπως η αποστρατικοποίηση των νησιών, οι γκρίζες ζώνες στο Αιγαίο, αλλά και τα δικαιώματα της μουσουλμανικής μειονότητας στην Θράκη.³¹

Κεφάλαιο 3. Συνθήκες ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία

3.1 Συνθήκη του Λονδίνου 1827

Η συνθήκη του Λονδίνου, η οποία υπεγράφη 6 Ιουλίου 1827, αποτέλεσε ορόσημο για την ελληνική ανεξαρτησία. Πιο συγκεκριμένα, οι Μεγάλες Δυνάμεις (Βρετανία, Γαλλία και Ρωσία), με στόχο να επεκτείνουν την σφαίρα επιρροής τους στα Βαλκάνια πρότειναν στο σουλτάνο Μαχμούτ Β΄ την ελληνική ανεξαρτησία. Άρα λοιπόν, αλλάζουν ολοκληρωτικά τα χαρακτηριστικά του ελληνικού ζητήματος και δίδεται το έναυσμα για τη δημιουργία του ελληνικού κράτους. Επιπροσθέτως, η Οθωμανική Αυτοκρατορία επέτρεψε στις Μεγάλες Δυνάμεις της Ευρώπης να αποφασίσουν για το μέλλον των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου (Σαμοθράκη, Λήμνος, Μυτιλήνη, Χίος, Σάμος, Ικαρία), με αντάλλαγμα όμως, την παραχώρηση της Κρήτης στην Ελλάδα.³²

3.2 Απόφαση του 1914

Η Απόφαση του 1914, εξεδόθη προς στην Ελληνική Βασιλική Κυβέρνηση από τις Μεγάλες Δυνάμεις, δηλαδή τις κυβερνήσεις της Γερμανίας, της Αυστροουγγαρίας, της Γαλλίας, του Ηνωμένου Βασιλείου, της Ιταλίας και της Ρωσίας. Ύστερα, παρουσίασε και ενδυνάμωσε τις εδαφικές διατάξεις όσον αφορά στα νησιά του βορειοανατολικού Αιγαίου, δηλαδή ότι τα νησιά του Αιγαίου που έχει πραγματικά στην κατοχή της η Ελλάδα. Εξαιρέσεις όμως, ήταν η Γκοτσεάδα δηλαδή η Ίμβρος, η Μποζκαάδα δηλαδή η Τένεδος και η Μείς Καστελόριζο, Μεγίστη, τα οποία θα έπρεπε

---

³¹ Σταυρινός, Μ. ό.π., σ. 220-221.

³² DYKE, J. M. V. (2005). An Analysis of the Aegean Disputes under International Law. *Ocean Development & International Law*, 36(1), 63–117. <https://doi.org/10.1080/00908320590909088>

να παραχωρηθούν από την Τουρκία στην Ελλάδα, υπό τον όρο ότι η Ελλάδα θα διατηρούσε την κυριαρχία της επί της Γκοτσεάδας, της Μποζκαάδας και της Μείς. Στην ουσία, αυτή ήταν η Συνθήκη της Λωζάνης, που υπογράφηκε το 1923 και βεβαίωσε αυτή την διαίρεση στο άρθρο 12. Εντούτοις, η τουρκική κυβέρνηση δε παρίστατο σε αυτή την ανακοίνωση και δεν παραδέχθηκε επίσημα την διαίρεση των νησιών.³³

3.3 Συνθήκη της Λωζάνης 1923

Στις διαπραγματεύσεις για την Συνθήκη της Λωζάνης η Ελλάδα προσπάθησε να διατηρήσει την ισορροπία της διαπραγματευτικής της ισχύος, αντίθετα η Τουρκία επιζήτησε να μεγαλώσει την πολιτικοδιπλωματική της ισχύ. Να σημειωθεί ότι, οι επιδίωξη της τουρκικής αντιπροσωπείας ήταν να επαναφέρει το status quo ante, με σκοπό να δώσει σταθερές βάσεις στην κυριαρχία σε ολόκληρη την περιοχή που εμπεριέχει η σημερινή Τουρκία. Από την άλλη πλευρά, η ελληνική αντιπροσωπεία αντιπαλεύτηκε ένα αρνητικό κλίμα κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, με τη Γαλλία να είναι ενάντια στα ελληνικά αιτήματα και την Ιταλία να δηλώνει πως σε πιθανή επανάληψη εχθροπραξιών θα παράσχει βοήθεια στην Τουρκία. Στον αντίποδα, η Βρετανία απέβλεπε στην ανασύσταση ενός ισχυρού τουρκικού κράτους με σκοπό να αποτελέσει εμπόδιο στις επιδιώξεις της Ρωσίας. Ειδικότερα, σε σχέση με τα ελληνοτουρκικά ζητήματα οι κεντρικοί άξονες των θεμάτων που συζητήθηκαν σχηματίζονται όπως παρακάτω:

Το πρώτο θέμα συζήτησης αφορούσε τα σύνορα της Θράκης, επικεφαλής της τουρκικής αντιπροσωπείας ήταν ο Ισμέτ Πασά, ο οποίος ζήτησε επιτακτικά δημοψήφισμα για την Δυτική Θράκη και εξολοκλήρου ενσωμάτωση στην ανατολική Θράκη. Έπειτα, η Βουλγαρία για να διεκδικήσει εδάφη που είχε καταλάβει παραβιάζοντας τη Συνθήκη του Βουκουρεστίου, αιτήθηκε την ανάκληση της ελληνικής κυριαρχίας επί της Δυτικής Θράκης. Ιδιαίτερα, η Βουλγαρία απαίτησε την δημιουργία μιας οικονομικής ζώνης εντός της ελληνικής επικρατείας, από την στιγμή της απόρριψης της επιδίωξής της για απεριόριστη πρόσβαση στο Αιγαίο, σύμφωνα

---

³³ DYKE, J. M. V. (2005), ό.π., σ. 63–117.

με το άρθρο 48 της Συνθήκης του Νεϊγύ. Κατά συνέπεια, ο Ελευθέριος Βενιζέλος απαντώντας στις επιδιώξεις αυτές της Βουλγαρίας, επεσήμανε τα διεθνώς αναγνωρισμένα κυριαρχικά δικαιώματα της Ελλάδας στην Θράκη και αναζήτησε εξωτερικούς παράγοντες εξισορρόπησης για την υπεράσπιση των ζωτικών συμφερόντων της Ελλάδος, ακόμη και με τη χρήση βίας. Ενώ, στις αντιδράσεις των δυνάμεων της Αντάτ (Αγγλία, Ιταλία, Γαλλία) και των βαλκανικών κρατών (Ελλάδα, Ρουμανία, Γιουγκοσλαβία, Βουλγαρία), το εδαφικό τετελεσμένο γεγονός της ανακωχής των Μουδανιών εδραιώθηκε, με την αναγνώριση της τουρκικής κυριαρχίας στην Ανατολική Θράκη και την διατήρηση της ελληνικής κυριαρχίας στην Δυτική Θράκη. Έτσι, το Καραγάτς δόθηκε στην Τουρκία με αντάλλαγμα να μη καταβάλει πολεμικές αποζημιώσεις η Ελλάδα και ο Έβρος θεσπίστηκε ως κοινό σύνορο, σύμφωνα με τους όρους της Συνθήκης των Μουδανιών.³⁴

Το δεύτερο θέμα συζήτησης ήταν αυτό για τα νησιά του Αιγαίου εκτός βέβαια από τα Δωδεκάνησα, καθόσον η ιταλική αντιπροσωπεία απέτρεψε τις διαπραγματεύσεις. Εντούτοις, η Αθήνα κατείχε ισχυρά διπλωματικά όπλα, όπως η ναυτική υπέροχη στο Αιγαίο, αλλά και η διεθνώς νομιμοποιημένη ελληνική κυριαρχία επί των νησιών, τα οποία πράγματι αποτέλεσαν τροχοπέδη για μια παραγωγική τουρκική διπλωματία. Να αναφερθεί ότι, η Συνθήκη της Λωζάνης σύμφωνα με τα άρθρα 12 και 13 αναγνώριζε την ελληνική κυριαρχία στα νησιά της Σάμου, της Ικαρίας, της Χίου, της Μυτιλήνης, της Λήμνου και της Σαμοθράκης, ενώ υποχρέωσε σε πολιτική μερικής αποστρατικοποίησης τα νησιά της Μυτιλήνης, της Χίου, της Σάμου και της Ικαρίας. Ακολούθως, σύμφωνα με το άρθρο 4 της Σύμβασης για τα στενά επέβαλλε πολιτική πλήρους αποστρατιωτικοποίησης, αποκαλούμενες ως ουδέτερες ζώνες για τα νησιά της Σαμοθράκης, της Λήμνου και τις Λαγούσες.

Το τελευταίο θέμα που τέθηκε για συζήτηση στο τραπέζι αφορούσε την ανταλλαγή πληθυσμών. Αξιοσημείωτο είναι ότι, οι δύο πλευρές έδωσαν λύση στο θέμα με δύο συμβάσεις προσαρτημένες στη Σύμβαση Ειρήνης της Λωζάνης. Επομένως, τα δύο επισυναπτόμενα κείμενα συνδέονται με την ανταλλαγή των ελληνοτουρκικών πληθυσμών, την ανταλλαγή αιχμαλώτων πολέμου, αλλά και πολιτικών ομήρων. Μην έχοντας άλλη λύση η ελληνική πλευρά, αναγκάστηκε να

---

³⁴ ΔΥΚΕ, J. M. V. (2005). ό.π., σ. 63–117.

προσυπογράφει την Σύμβαση για την ανταλλαγή των πληθυσμών, λαμβάνοντας ως βέβαια την οριστική άρνησή της για τον επαναπατρισμό των εκδιωχθέντων Ελλήνων της Μ. Ασίας. Εν κατακλείδι, στην συμφωνία αυτή προβλέπονταν η ανταλλαγή όλων των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης μέχρι το 1918, καθώς και των μουσουλμάνων της Θράκης.

Το τέταρτο και τελευταίο θέμα, που συζητήθηκε κατά τη διάρκεια της συνδιάσκεψης αναφερόταν στην καταβολή πολεμικών αποζημιώσεων εκ μέρους της ελληνικής πλευράς. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος, εξαιτίας της οικονομικής αστάθειας που επικρατούσε στο ελληνικό κράτος, πήρε την απόφαση να παραχωρήσει εδαφικά ανταλλάγματα (Κάραγατς), αλλά και να διαβεβαιώσει τη γείτονα χώρα ότι απέχει από επιπρόσθετες εχθροπραξίες, συμβάλλοντας στο λύγισμα της τουρκικής αντίστασης. Ανακεφαλαιώνοντας, έλαβε χώρα μία συμφωνία ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία, όπου η δεύτερη δεσμεύτηκε να παραιτηθεί από αξιώσεις πολεμικών αποζημιώσεων, δεδομένου ότι η Ελλάδα θα αναγνώριζε την υποχρέωση αποκατάστασης των ζημιών που επέφερε ο ελληνικός στρατός στη Μ. Ασία.³⁵

3.4 Ιταλοτουρκική Συμφωνία 1932

Η Ιταλοτουρκική Συμφωνία υπεγράφη ανάμεσα στις δύο χώρες στις 4 Ιανουαρίου 1932, ωστόσο τέθηκε σε ισχύ 10 Μαΐου 1933. Προέκυψε, στα πλαίσια της διευθέτησης μιας υπόθεσης, που είχε τεθεί ενώπιον του Μόνιμου Διεθνούς Δικαστηρίου του 1929 και αφορούσε τα θαλάσσια σύνορα μεταξύ των τουρκικών ακτών και της μικροσκοπικής μεσογειακής νησίδας Καστελόριζο, η οποία τότε ήταν υπό τον έλεγχο της Ιταλίας. Για την ακρίβεια, η συμφωνία ασχολήθηκε ρητά με την κυριαρχία των διαφιλονικούμενων νησίδων και των θαλάσσιων συνόρων στην περιοχή αυτή και ανακάλεσε τη διαφορά από το δικαστήριο. Σύμφωνα με τις επιστολές που ανταλλάχτηκαν στις 4 Ιανουαρίου 1932, μια τεχνική επιτροπή θα έπρεπε να συσταθεί, για να καθορίσει το θαλάσσιο όριο μεταξύ των τουρκικών ακτών, των Δωδεκανήσων, τα οποία ήταν τότε υπό τον ιταλικό έλεγχο, αλλά ταυτόχρονα να διευθετηθούν και τα όρια του Καστελλόριζου. Κατά συνέπεια, στις 28

---

³⁵ Τσιριγώτης, Δ. (2013). *Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία*. Αθήνα: Ποιότητα.

Δεκεμβρίου 1932, στην Άγκυρα, οι εκπρόσωποι της τουρκικής, αλλά και της ιταλικής πλευράς υπέγραψαν ένα λεκτικό συμφωνητικό, διαδικασία που προσδιορίζεται σε 37 ζεύγη σημείων αναφοράς για τον προσδιορισμό αυτού του συνόρου. Με άλλα λόγια, οι «βραχονησίδες Καρντάκ» παρουσιάστηκαν ως ιταλικό έδαφος, με το όριο των χωρικών υδάτων να βρίσκεται στη μέση γραμμή μεταξύ των βράχων Καρντάκ και «Κάτω Ι (Ανατόλια)», σε αυτό το λεκτικό της διαδικασίας, το οποίο αντίκριζε πιθανές υπολειπόμενες διαφορές κυριαρχίας.

Μολονότι, η Συμφωνία της Άγκυρας προσηπικυρώθηκε από την Μεγάλη Τουρκική Εθνοσυνέλευση στις 14 Ιανουαρίου 1933, το προαναφερθέν προφορικό κείμενο της 28ης Δεκεμβρίου 1932, δεν εγκρίθηκε ποτέ από το πολιτικό σώμα, αλλά ούτε και καταχωρήθηκε στην Κοινωνία των Εθνών. Εντούτοις, η Ελλάδα επιμένει ότι, το προφορικό της διαδικασίας τον Δεκέμβρη του 1932 διαθέτει νομική υπόσταση και αποτελεί μέρος συμπληρωματικής συμφωνίας, που επεξηγεί την κυρία Συμφωνία της Άγκυρας. Στον αντίποδα, η Τουρκία το τοποθετεί ως το αρχείο μιας τεχνικής συνάντησης χωρίς νομική βάση, αλλά και σχέση με τις ισχύουσες διαφορές. Εν συνεχεία, η Πολιτική και Εδαφική Επιτροπή για την Ιταλία, αφορούσε μία ομάδα που συστάθηκε για να συζητήσει τα μεταπολεμικά σύνορα της χώρας, περιεργάστηκε την πολιτική αυτής της συμφωνίας κατά το έτος 1946. Μάλιστα, η ελληνική αντιπροσωπεία πίεσε το όργανο αυτό κατά τη συνεδρίαση 4ης Οκτωβρίου 1946, ώστε να παραδεχθεί τα θαλάσσια σύνορα της Δωδεκανήσου, που νόμιζε ότι είχαν προσδιορισθεί στις συμφωνίες του Ιανουαρίου και του Δεκεμβρίου του 1932. Παρόλα αυτά, η ιδέα αποδείχτηκε αμφιλεγόμενη, με τον Ρώσο αντιπρόσωπο να διαφωνεί και τα μέλη της Επιτροπής να αποφασίζουν να παραλείψουν κάθε αναφορά στις Συμφωνίες αυτές. Συμπερασματικά, κάλεσαν την ελληνική αντιπροσωπεία να συντάξει χάρτη και παρέπεμψαν την διαμάχη στην Νομική και Συνταγματική Επιτροπή, ώστε να συζητηθεί μεταγενέστερα στην Ολομέλεια. Από την πλευρά τους οι Τούρκοι ακαδημαϊκοί υποστηρίζουν ότι, η παράλειψη οποιασδήποτε αναφοράς της Συμφωνίας του 1947 για τη *proces verbal* του Δεκεμβρίου του 1932 υποστυλώνει τον ισχυρισμό τους ότι το έγγραφο δεν έχει νομική υπόσταση.³⁶

---

³⁶ DYKE, J. M. V. (2005). ό.π., σ. 63–117.

3.5 Σύμβαση του Μοντρέ 1936

Η σύμβαση αυτή συνέστησε σταθμό στην ιστορία, καθώς μεταρρύθμισε τους κανόνες, που διέπουν την ναυσιπλοΐα μέσω των τουρκικών στενών. Στη συνέχεια, θα δούμε εκτενέστερα την επιστημονική συζήτηση γύρω από την συνθήκη αυτή, αλλά και τις ενδεχόμενες επιπτώσεις της στο αποστρατικοποιημένο καθεστώς των νησιών του ανατολικού Αιγαίου.³⁷

3.6 Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων 1947

Η συνθήκη αυτή που υπογράφηκε από την Ελλάδα, αλλά όχι από την Τουρκία και αφορούσε την διευθέτηση των πολεμικών διαφορών. Το άρθρο 14 (1) υπογραμμίζει ότι η Ιταλία μεταβίβασε στην Ελλάδα την «πλήρη κυριαρχία» επί των Δωδεκανήσων. Να σημειωθεί ότι, τα νησιά αυτά περιλαμβάνουν την νήσο Καστελλόριζο, καθώς και τα κατοικημένα νησιά Αστυπάλαια, Νίσυρο, Χάλκη, Τήλο, Ρόδο, Κάσο Λέρο και Κάλυμνο. Ωστόσο, στο άρθρο 15 της Συνθήκης της Λωζάνης του 1923 παρουσιάζεται ως «τις εξαρτώμενες από αυτήν νησίδες», κάτι που ξεχωρίζει σε σχέση με την ορολογία που χρησιμοποιείται εδώ. Η αλλαγή στην ορολογία μπορεί να είναι σημαντική, όμως δεν είναι σαφές αν οι διαπραγματευτές είχαν την πρόθεση οι παρακείμενες νησίδες να ενέχουν διαφορετικά νησιά από τις εξαρτημένες νησίδες. Βέβαια, ο όρος «παρακείμενες» είναι περισσότερο ακριβής, επειδή επισημαίνει την σημασία της γεωγραφικής εγγύτητας και αφήνει τη διάκριση στους χαρτογράφους και όχι στους ψυχολόγους ή τους φιλοσόφους.

Έπειτα, το παράρτημα XIII(Δ) της Συνθήκης του 1947, προσδιορίζει τον όρο «αποστρατικοποιημένη», για τους σκοπούς της Συνθήκης όπως παρακάτω: Για τις επιδιώξεις της Συνθήκης, οι όροι «αποστρατικοποίηση» και «αποστρατικοποιημένος» θα λογίζεται ότι απαγορεύουν, στο έδαφος και τα χωρικά ύδατα που αφορούν, όλες τις στρατιωτικές, ναυτικές, και της αεροπορίας στρατού εγκαταστάσεις, οχυρώσεις και τον εξοπλισμό τους, τα τεχνικά στρατιωτικά/ναυτικά και αεροπορικά εμπόδια, τη βάση ή την μόνιμη εγκατάσταση οποιοδήποτε

---

³⁷ DYKE, J. M. V. (2005), σ. 63–117.

στρατιωτικού αεροσκάφους. Μολονότι, δεν απαγορεύει την ανάγκη ή τη χρήση εκπαιδευμένου στρατιωτικού προσωπικού στο πλαίσιο των δυνάμεων εσωτερικής ασφάλειας, υπό την προϋπόθεση ότι, οι δυνάμεις αυτές είναι μικρές σε αριθμό, εκτελούν μόνο καθήκοντα εσωτερικής φύσης και χρησιμοποιούν όπλα, που μπορούν να μεταφερθούν και να χρησιμοποιηθούν από ένα άτομο.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι, η Τουρκία δεν αποτελεί συμβαλλόμενο μέρος της Συνθήκης, η διαφορά μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας δε φαίνεται να υπόκειται στην διαδικασία επίλυσης διαφορών, που γνωρίζεται στο άρθρο 87, το οποίο προβλέπει δεσμευτική διαιτησία από δικαστήριο απαρτιζόμενο από εκπροσώπους κάθε διαφωνούντος μέρους, αλλά και ένα τρίτο μέλος που διαλέγεται με αμοιβαία συμφωνία. Αξίζει να αναφερθεί ότι, οι Τούρκοι ακαδημαϊκοί έχουν παρουσιάσει ότι, η Τουρκία έχει το δικαίωμα να επιβάλει την ουσιαστική απαίτηση να παραμείνουν αποστρατικοποιημένα τα Δωδεκάνησα, διότι οι διατάξεις αυτές υιοθετήθηκαν «για την ασφάλεια της Τουρκίας», δημιουργώντας έτσι ένα «νομικά προστατευμένο συμφέρον» από την πλευρά της.

3.7. Συμπεράσματα

Αργότερα, το 1950 η Γενική Γραμματεία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), συμπέρανε ότι η Συνθήκη της Λωζάνης απαρτίζει μια από τις δύο ισχύουσες μέχρι και σήμερα Συνθήκες για την προστασία των μειονοτήτων κατά τη διάρκεια του Μεσοπόλεμου. Βέβαια, τόσο για την Ελλάδα όσο και για την Τουρκία, η σημασία της Συνθήκης δεν παραμένει μόνο στην προστασία των μειονοτήτων. Παρά το γεγονός ότι, στην αρχή δεν έγιναν σεβαστές σε μέγιστο βαθμό όλες οι διατάξεις της, προοδευτικά κατέκτησε περισσότερη σημασία και ήδη κατέχει κεντρική θέση στην ρητορική των δύο κρατών όσον αφορά στις μεταξύ τους διαφορές. Εξάλλου, μεγάλο μέρος των εκατέρωθεν κατηγοριών ερείδεται στην παραβίαση κάποιων διατάξεων των Συνθηκών. Όσον αφορά στην τουρκική πλευρά, τέτοιου είδους παραβιάσεις συγκροτούν η επέκταση των ελληνικών χωρικών υδάτων πέρα από τα τρία μίλια από το 1936, η στρατικοποίηση των νησιών του ανατολικού Αιγαίου και η ενσωμάτωση των Δωδεκανήσων από το 1947. Από την Ελληνική πλευρά, παραβίαση της Συνθήκης

λογίζεται η προσπάθεια επέκτασης της τουρκικής υφαλοκρηπίδας ή του FIR Κωνσταντινούπολης έως και το μέσο του Αιγαίου, όπως και η θεωρία περί των γκρίζων ζωνών. Μολονότι, συνιστά ένα νομικό κείμενο, που μετρά έναν αιώνα ζωής έχει ιδιαίτερη σημασία για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Ερείδεται στο γεγονός ότι, οι διατάξεις της ρυθμίζουν τα σύνορα των δύο κρατών. Ιδιαίτερα, το άρθρο 2 επισημαίνει τα χερσαία σύνορα των δύο κρατών, ενώ τα άρθρα 12 και 15 θέτουν το εδαφικό καθεστώς του Αιγαίου καθορίζοντας την κυριαρχία των νησιών, αλλά και τα όρια της τουρκικής κυριαρχίας στο Αιγαίο (άρθρα 12 και 16).³⁸ Αξιοσημείωτο είναι πως, η συγκεκριμένη Συνθήκη, ενσωματώνεται στην κατηγορία των Συνθηκών που ρυθμίζουν σύνορα και επιπλέον περικλείεται από ένα ξεχωριστό κύρος, όπως επισημαίνει το άρθρο 62 της Σύμβασης της Βιέννης περί Δικαίου των Συνθηκών του 1968. Βέβαια, οι εν λόγω Συνθήκες δε συμπεριλαμβάνονται στην εφαρμογή της ρήτρας της θεμελιώδους μεταβολής των περιστάσεων (*rebus sic standibus*) με σκοπό την διατήρηση των συνοριακών οριοθετήσεων με γνώμονα την αρχή του αμετάβλητου των συνόρων.

Κεφάλαιο 4: Πιθανότητα επίλυσης ελληνοτουρκικών διαφορών

Αδιαμφισβήτητα οι διαφορές ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία είχαν παρελθόν έχουν παρόν και όπως φαίνεται θα έχουν και μέλλον. Χρονολογικά μπορούμε να τοποθετήσουμε την έναρξη των έντονων διαφορών κατά το 1973 – 1974, διακυμάνθηκαν ανάμεσα σε υψηλής και χαμηλής κλίμακας και εν τέλη έφτασαν στο σημερινό τους επίπεδο. Ωστόσο, οι ικανότητες επίλυσης με ρίσκο την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και η διαφωνία όσον αφορά στην προτιμώμενη μέθοδο επίλυσης διαπραγματευτική διευθέτηση ή δικαιοδοτική διευθέτηση – παραμένουν σταθερές σε όλο αυτό το χρονικό διάστημα. Η ανακάλυψη των ισχυουσών επιλογών επίλυσης διαμέσου δικαστικών και εξωδικαστικών μέσων επίλυσης των διαφορών θα υλοποιηθεί μετά την απαραίτητη ανασκόπηση του χρονολογικού της διαφοράς και του σχεδίου επίλυσης.

---

³⁸ Συρίγος, Α. (2020). *Ελληνοτουρκικές σχέσεις*. Αθήνα : Πατάκη , σ. 50-66.

Η αφετηρία των συγκρούσεων με την Τουρκία τοποθετείται κατά το 1973. Η εκκίνηση έλαβε χώρα με την νομική διαμάχη γύρω από την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου. Μάλιστα, η Ελλάδα είχε ήδη προβεί στη χορήγηση αδειών σε ξένες εταιρείες υδρογονανθράκων στο Αιγαίο κατά τη διάρκεια της κορύφωσης της πετρελαϊκής κρίσης. Ιδιαίτερα αξιοσημείωτο είναι ότι, η τότε δικτατορική κυβέρνηση προχώρησε σε πανηγυρικές εξαγγελίες για την εκμετάλλευση των πλούσιων κοιτασμάτων της Ελλάδος κατά τα προηγούμενα έτη. Άμεσα ήρθε η απάντηση από την πλευρά της Τουρκίας σχετικά με την αποκλειστική εκμετάλλευση από την Ελλάδα της υφαλοκρηπίδας δυτικά των νησιών του Αιγαίου, με τη γείτονα χώρα να χορηγεί στην εταιρεία ΤΡΑΟ άδεια εκμετάλλευσης σε επικαλυπτόμενα τμήματα της υφαλοκρηπίδας. Εξάλλου, η Τουρκία παλαιότερα δεν είχε δείξει να έχει ενδιαφέρον στην αξιοποίηση του θαλάσσιου πλούτου. Η σύγκρουση για τον καθορισμό της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου ξεκίνησε έπειτα από μια ανοιχτή δήλωση της Τουρκίας, εκδηλώνοντας ενδιαφέρον και διεκδίκησε για μια περιοχή της ανοικτής θάλασσας την οποία, η Ελλάδα αξίωνε ως δική της. Στην ουσία, αυτό συντέλεσε στο να αρχίσουν οι μονομερείς, σε υψηλό βαθμό αναθεωρητικές διεκδικήσεις εναντίον της Ελλάδας. Συνεπώς, η Τουρκική πλευρά ευελπιστούσε σε μία δήλωση, ώστε να φανεί σαν διεκδικητής της υφαλοκρηπίδας στην ανοιχτή θάλασσα του Αιγαίου, επί το πλείστον στην ανατολική πλευρά της.

Στη συνέχεια, ως απάντηση η ελληνική πλευρά υπέβαλε διαμαρτυρία σε αυτή την μονομερή τουρκική ενέργεια, ακυρώνοντας τους τουρκικούς ισχυρισμούς. Ως αποτέλεσμα, οριοθέτησε μονομερώς την υφαλοκρηπίδα της με τη μέθοδο της ίσης απόστασης/μέσης γραμμής, σύμφωνα πάντα με την ισχύουσα της τότε Σύμβασης του 1958 για την υφαλοκρηπίδα. Μάλιστα, ως σημεία αναφοράς θεώρησε τις τουρκικές ηπειρωτικές ακτές και τις ανατολικότερες ακτές των ελληνικών νησιών στο βορειοανατολικό Αιγαίο και τα Δωδεκάνησα. Σε αυτό το μήκος κύματος δόθηκαν οι άδειες εξόρυξης. Βέβαια, η Σύμβαση του 1958 για την υφαλοκρηπίδα δε περιλάμβανε την Τουρκία ως συμβαλλόμενο μέρος, κατ' αυτό τον τρόπο τόνισε ότι, το Αιγαίο εκφράζει ειδικές συνθήκες και ότι η οριοθέτηση καλό θα ήταν να γίνει μεταξύ σχετικών ηπειρωτικών ακτών με βάση την δικαιολογία της φυσικής επέκτασης του εδάφους της Ανατολίας. Μετέπειτα, υπογράμμισε ότι, τα νησιά δεν έχουν δικαιώματα υφαλοκρηπίδας, διότι συνιστούν προεκτάσεις του θαλάσσιου

υπεδάφους της Ανατολίας. Έτσι, η χάραξη της γραμμής ίσων αποστάσεων με τα νησιά ως μοναδική μέθοδος οριοθέτησης αντιστάθηκε ως θέμα αρχής, ανακλώντας την τότε υποτυπώδη αντίληψη περί ισότητας που ενστερνίζονταν τότε κάποια κράτη.

Συμπληρωματικά, οι νομικές αιτιολογήσεις πίσω από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης (ΔΔΧ), αλλά και άλλους διαιτητικούς ή δικαστικούς μηχανισμούς, οδήγησαν σταδιακά σε τοποθέτηση της τουρκικής θέσης για την υιοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών. Σταδιακά η Τουρκία, άλλαξε τα επιχειρήματά της, ούτως ώστε να εφάπτονται με την εξελισσόμενη νομολογία του ΔΔΧ, παρά την πρωταρχική θέση ότι τα νησιά δεν δύναται να εμφανίζουν αξίωση για υφαλοκρηπίδα ή την υπεράσπιση της φυσικής επέκτασης, ως αρχή για την θεμελίωση τίτλου και τον ορισμό εξωτερικού ορίου. Λαμβάνοντας υπόψη ότι, τα νησιά θεωρούνται ότι βρίσκονται πάνω από την τουρκική υφαλοκρηπίδα, σύμφωνα με τα γεωλογικά κριτήρια επέκτασης ως μετρήσιμη σχετική περίπτωση, εγκρίθηκε η σύνθεση της δίκαιης οριοθέτησης. Υπολογίζεται ότι, παρά το γεγονός ότι τα νησιά δύναται να είναι σε θέση να επιδιώκουν υφαλοκρηπίδα. Στην διαδικασία οριοθέτησης πληρούν τα κριτήρια ως ειδικές περιστάσεις και δεν ανταποκρίνονται στις προϋποθέσεις για πλήρη επιρροή. Μολαταύτα, η τουρκική πλευρά προβάλλει με απόλυτο τρόπο οποιαδήποτε αναφορά σε μέση γραμμή ως μέσο οριοθέτησης ανάμεσα στα νησιά και τις τουρκικές ακτές. Κατά αυτό τον τρόπο, κάνει προσπάθειες για να δώσει σταθερές βάσεις στην ιδέα της, για μια οριοθέτηση ανάμεσα στις ηπειρωτικές ακτές των δύο κρατών, με ή χωρίς την επιρροή των νησιών, είτε στα παλαιότερα, είτε στα νεότερα επιχειρήματα της. Η τουρκική θέση οριοθέτησης είναι σταθερά τοποθετημένη στην μέθοδο της ευθύδικης οριοθέτησης, ενώ η θέση της Ελλάδος σχετικά με την οριοθέτηση, δεδομένης της επιρροής των ανατολικών νησιών, δεν έχει μετατοπιστεί από τη μέθοδο της ίσης απόστασης/μέσης γραμμής.

Αξίζει να επισημανθεί ότι, οι ελληνοτουρκικές διαφωνίες ξεκίνησαν γύρω από το ζήτημα του καθορισμού της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου. Ακολούθησαν συζητήσεις κατά το δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1970 κάνοντας ορατές τις ανόμοιες αντιλήψεις όσον αφορά στον τρόπο ερμηνείας των νόμων για την οριοθέτηση, αλλά και την αμφισβήτηση των δικαιωμάτων της Ελλάδας από την

Τουρκία. Αναντίρρητα, η υφαλοκρηπίδα θεωρήθηκε αντικείμενο νομικής διαμάχης, η οποία σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο οφείλει να λυθεί με ειρηνικά μέσα.

Η ελληνική πλευρά, έχει θεσπίσει μία αιγιαλίτιδα ζώνη 6 ναυτικών μιλίων σε όλες τις θαλάσσιες περιοχές της, εκτός όμως από τις περιπτώσεις όπου η στενότητα ελληνικών και τουρκικών ακτών το εμποδίζει. Στις μέρες μας, ένας μεγάλος αριθμός κρατών έχει αποφασίσει να μεγαλώσει την αιγιαλίτιδα ζώνη στα 12 ναυτικά μίλια, όπως καθορίζει και η ΣΔΘ του 1982. Βέβαια, η τουρκική πλευρά είναι ενάντια στην οποιαδήποτε επέκταση της ελληνικής αιγιαλίτιδας ζώνης. Για την ακρίβεια, θεωρεί ότι ένα σημαντικό τμήμα του Αιγαίου θα τεθεί υπό ελληνική κυριαρχία, αναστέλλοντας κατά αυτό τον τρόπο την ελευθερία των θαλασσών και το ανάλογο τμήμα του βυθού θα απαρτίσει αυτομάτως κομμάτι της ελληνικής αιγιαλίτιδας ζώνης. Επίσης, επισημαίνει ότι, η μέθοδος της διεθνούς κοινότητας παρουσιάζει πως, τα 12 ναυτικά μίλια είναι το μέγιστο όριο της αιγιαλίτιδας ζώνης και ισχυριζόμενη πως το Αιγαίο έχει ισχύον σύστημα ημίκλειστης θάλασσας, οι γενικοί κανόνες δεν εμπίπτουν σε αυτό. Η Ελλάδα, δεν διαθέτει το δικαίωμα ώστε να προβεί σε μονομερείς οριοθετήσεις προσβάλλοντας τα τούρκικα δικαιώματα. Αναλογιζόμενοι ότι, το καθεστώς των ημίκλειστων θαλασσών έχει να κάνει απλώς με θέματα συνεργασίας σε ορισμένα ζητήματα, τα τούρκικα επιχειρήματα είναι αβάσιμα. Όσον αφορά την αλληλοκάλυψη της αιγιαλίτιδας ζώνης και της τουρκικής υφαλοκρηπίδας, καλό θα ήταν να τονισθεί ότι, το δικαίωμα των χωρικών υδάτων ως κυρίαρχης ζώνης έχει προτεραιότητα έναντι αυτού της υφαλοκρηπίδας. Παρά το γεγονός ότι, η Τουρκία είναι ενάντια στην επέκταση των ελληνικών χωρικών υδάτων, έχει θεσπίσει μια αιγιαλίτιδα ζώνη 12 ναυτικών μιλίων στη Μαύρη Θάλασσα και έχει δηλώσει ότι δεν θα αναγνωρίσει μια συριακή παράκτια ζώνη, που υπερβαίνει τα 12 ναυτικά μίλια. Αν και φαινομενικά το ζήτημα των χωρικών υδάτων φαντάζει απλό στη θεωρία, η Ελλάδα δεν έχει καταφέρει να υιοθετήσει ένα νέο καθεστώς, εξαιτίας της Τουρκίας η οποία έχει απειλήσει πολλάκις με *casus belli*, φανερώνοντας έτσι, την γραμμή της εξωτερικής της πολιτικής.

Να σημειωθεί ότι, η Ελλάδα λαμβάνει μονάχα μία νομική διαφορά, για την οποία είναι διατεθειμένη να προσφύγει στο Διεθνές Δικαστήριο (ΔΔ), ώστε να δοθεί λύση: την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας. Κατά το 1996, εγκαινιάστηκε από την πλευρά της Τουρκίας η θεωρία των Γκρίζων ζωνών, η οποία αποτελεί παραβίαση και

αμφισβήτηση της εδαφικής κυριαρχίας, με την πρακτική αντίρρησης της κυριαρχίας των Ιμίων. Η συγκεκριμένη άποψη αποβλέπει στην αναθεώρηση του status quo του Αιγαίου, το οποίο θεσπίστηκε αρχικώς με τη Συνθήκη της Λωζάνης το 1923. Έπειτα, το 1978 στην υπόθεση της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου, το Διεθνές Δικαστήριο θεώρησε την διαφορά της υφαλοκρηπίδας ως νομική διαφορά. Δηλαδή, το Διεθνές Δικαστήριο ή ένα σύστημα δικαστικής ή διαιτητικής επίλυσης έχει την αρμοδιότητα να την επίλυση. Βέβαια, εκτός από τις πραγματικές διαφωνίες ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία υπήρχαν και διαφωνίες ως προς τον τρόπο λύσης αυτής της διένεξης. Επιπλέον, η Ελλάδα από το 1970 και μετά ευνοεί με σταθερό ρυθμό τις διαπραγματεύσεις υπό τον όρο ότι, η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας θα παραπεμφθεί στο ΔΔ, δηλαδή μια λύση με μεθόδους πολιτικούς και νομικούς, σύμφωνα πάντα με το Διεθνές Δίκαιο. Ωστόσο, αν οι δύο χώρες αποφασίσουν να διαβιβάσουν μια διαφορά για επίλυση με βάση το Διεθνές Δίκαιο σε διαιτητικό όργανο, είναι απαραίτητη η προηγούμενη διαπραγμάτευση. Η παραπομπή στο δικαστήριο, η οποία δύναται να συμπληρωθεί με τη χρήση πολιτικών και νομικών μέσων κατά την κρίση των κρατών, θα οριστικοποιήσει παρά ταύτα την επίλυση των ζητημάτων και θα αφανίσει τη διαφορά. Λαμβάνοντας υπόψη ότι, η Τουρκία δεν έχει υπογράψει τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας, η αναφορά στο δικαστικό σύστημα της σύμβασης δεν έχει σχεδόν καμία ενδεχόμενη επιτυχία. Χωρίς να αποκλείεται η πιθανότητα παραπομπής σε νομική διαιτησία ή σε δικαστικούς μηχανισμούς όπως η διαμεσολάβηση και η συνδιαλλαγή. Παρουσιάζεται λοιπόν ότι, το ΔΔ είναι το καταλληλότερο forum για την μεταφορά της αντιπαράθεσης. Πράγματι, πριν από την παραπομπή της υπόθεσης σε διαιτησία, καλό θα ήταν να έχει επιτευχθεί συμφωνία όσον αφορά στη σύνθεση του οργάνου, το εφαρμοστέο δίκαιο, αλλά και την διαδικασία.

Σχετικά με τη ΣΔΘ, δίδεται η δυνατότητα επιλογής ενός νομικού μέσου κατά την υπογραφή ή την ένταξη ή όποτε τα μέρη το διαλέξουν. Στο άρθρο 287 επισημαίνεται η επιλογή του Διεθνούς Δικαστηρίου για το Δίκαιο της Θάλασσας, του Διεθνούς Δικαστηρίου ενός διεθνούς διαιτητικού οργάνου ή της διαιτησίας ad hoc (που σχετίζεται με θέματα οριοθέτησης). Επικεντρώνοντας στην βασική ελληνοτουρκική διαφορά την υφαλοκρηπίδα, το σύστημα δεν μπορεί να εφαρμοστεί εξαιτίας του ότι, η Τουρκία δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος της ΣΔΘ και η Ελλάδα έχει

εκφράσει ενδοιασμούς, που εμποδίζουν τις περιπτώσεις διαφόρων οριοθετήσεων, σε σχέση με άλλα γειτονικά κράτη, που είναι συμβαλλόμενα μέρη της ΣΔΘ. Κατά συνέπεια, η ανάλυση καλό θα ήταν να εστιασθεί στην επιλογή ανάμεσα στο ΔΔ και την ad hoc διαιτησία. Βέβαια, η επιλογή της διαιτησίας είναι πιο ευέλικτη, καθόσον το δικαστήριο θα είναι περισσότερο προσηλωμένο στην ομολογία του και αυτό σημαίνει ότι, η απόφασή του θα είναι πιο προβλέψιμη. Στον αντίποδα, η επιλογή της διαιτησίας χρειάζεται χρόνο για την εξεύρεση προσώπου συναίνεσης, ενώ οι δικαστές του ΔΔ είναι προδιαγραμμένοι. Εφόσον, η ρήτρα υποχρεωτικής δικαιοδοσίας του ΔΔ δεν ισχύει για την Τουρκία, δεν έχει δικαίωμα μονομερούς προσφυγής κατά της Ελλάδας, ούτε η Ελλάδα δύναται να ασκήσει μονομερή προσφυγή κατά της Τουρκίας, ελλείψει απόφασης συναίνεσης σε έγγραφο, που να δηλώνει έμμεσα πρόθεση δέσμευσης για την προσφυγή. Η Τουρκία με το που δεχτεί τη ρήτρα υποχρεωτικής δικαιοδοσίας, θα έχει στην διάθεσή της ένα έτος για να ασκήσει προσφυγή. Άσχετα από την βάση και την προγενέστερη συμβατική δέσμευση ή την παραδοχή της ρήτρας δικαιοδοσίας, οφείλει να υπογραμμιστεί η σπουδαιότητα της σύνταξης της δέσμευσης, αλλά και η δέσμευση καθορίζει το ζήτημα ενώπιον του δικαστηρίου, το εφαρμοστέο δίκαιο και δεσμεύει σαφώς τα μέρη να σωφρονισθούν με την απόφαση. Ωστόσο, η διαδικασία αυτή θεωρείται χρονοβόρα, αφού πρέπει να αποδεχθεί από τα κοινοβούλια του κάθε έθνους, αλλά απαιτούνται και διαπραγματεύσεις μεταξύ των δύο κρατών.³⁹

Επιπροσθέτως, σύμφωνα με πρόσφατο άρθρο του κυρίου Συρίγου στην Καθημερινή έχουν υπάρξει σπουδαίες αλλαγές τα τελευταία 50 χρόνια ανάμεσα στις ελληνοτουρκικές διαφορές. Η διαμάχη για την υφαλοκρηπίδα έχει εξελιχθεί με την ΑΟΖ και τα θαλάσσια αιολικά πάρκα να καθίστανται ως κεντρικά ζητήματα. Στις διεκδικήσεις της Τουρκίας έχουν προστεθεί καινούργιες αξιώσεις, όπως για παράδειγμα τον Τουρκολιβικό μνημόνιο και τα μικρά νησιά. Μάλιστα, αξίζει να αναφερθεί ότι, σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο, τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας και τη νομολογία έχει ενδυναμωθεί η θέση της Ελλάδος. Διαθέτει πλέον,

---

³⁹ Λιάκουρας, Π. (2017). *Δυνατότητες επίλυσης των διμερών διαφορών Ελλάδας - Τουρκίας σχετικά με την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας ή και ΑΟΖ μέσω των διεθνών δικαιοδοτικών μηχανισμών*. Αθήνα: EPLO.

ισχυρή θέση εξαιτίας της συνολικής υιοθέτησης των 12 ναυτικών μιλίων, αλλά και του ενστερνισμού των δικαιωμάτων των νησιών για ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδα.⁴⁰

Στον αντίποδα, σε άρθρο του ο κύριος Τσάλτας επισημαίνει ότι, μια ενδεχόμενη επίλυση των ελληνοτουρκικών διαφόρων από τη μια πλευρά, θα παράξει βάσεις για συνεργασία ανάμεσα στα δύο κράτη και από την άλλη πλευρά, θα συμβάλλει σε μια ισχυρή και διαρκή εκμετάλλευση του θαλάσσιου περιβάλλοντος.⁴¹

Συμπεράσματα

Αδιαμφισβήτητα, μπορεί να πει κανείς ότι, οι σχέσεις ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία τα τελευταία είκοσι χρόνια είναι αρκετά τεταμένες, εξαιτίας μιας σειράς διαρθρωτικών και ιδεολογικών παραγόντων, έπειτα από αρκετές χαμένες ευκαιρίες για επίλυση της σύγκρουσης κατά τη διάρκεια εκείνης της περιόδου, αλλά και μιας περιόδου σχετικής ηρεμίας. Είναι αλήθεια ότι, οι στρατηγικές αποφάσεις που υιοθετήθηκαν από τα δύο έθνη ήταν αναμενόμενο να έχουν αντίκτυπο στον μέλλον των σχέσεών τους, καθόσον η ένταξη της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) σταμάτησε να συντελεί εργαλείο για την διευθέτηση των διμερών διαφωνιών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Ιδιαίτερα, η Ελλάδα είχε καθορίσει τους μηχανισμούς κοινωνικοποίησης κρίσιμους για την προβολή του οράματός της για μια διμερή εταιρική σχέση, ωστόσο η απομάκρυνση της Τουρκίας από τους δυτικούς θεσμούς και η επιδίωξη στρατιωτικής αυτονομίας εξασθένησαν την επιρροή τους. Μάλιστα, ο τρόπος με τον οποίον οι διμερείς αντιπαραθέσεις γίνονται κατανοητές στις δυτικές πρωτεύουσες επηρεάστηκε ακόμη και από την δυνατότητα της Ελλάδας να καταφέρει να ξεπεράσει την πρόσφατη πολιτική και οικονομική κρίση (2009) και να οριστεί ως μοναδικός δυτικός σύμμαχος στην περιοχή. Οι Ελληνοτουρκικές σχέσεις έγιναν πιο αδύναμες σε κλυδωνισμούς, που προέκυψαν από στρατηγικές μετατοπίσεις στην Ανατολική Μεσόγειο, καθώς επίσης και από εσωτερικούς

---

⁴⁰ Συρίγος, Ά., (2024, Νοέμβριος 17) Οι ριζικές αλλαγές στα ελληνοτουρκικά, *Καθημερινή*, <https://www.kathimerini.gr/opinion/563326954/oi-rizikes-allages-sta-ellinotoyrkika/>(τ.π. 30.11.2024)

⁴¹ Tsaltas, G. I. (2022). The Application of the United Nations Convention on Law of the Sea in the Archipelagos of the Aegean Sea. In: *The Handbook of Environmental Chemistry*. Springer, Berlin, Heidelberg σ. 1-13. : https://doi.org/10.1007/978_2021_834

πολιτικούς παράγοντες, ειδικά η ρυθμιστική συνιστώσα των σχέσεων ανάμεσα στην Τουρκία και την Δύση μειώθηκε και δόθηκε βαρύτητα στη συναλλακτική πλευρά των σχέσεων ΕΕ – Τουρκία, με βαρύτητα στις υποθέσεις μετανάστευσης και ασφάλειας.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, η Συμφωνία του Ελσίνκι έδωσε στην Ελλάδα την ευκαιρία να βελτιώσει τις σχέσεις της με τη γείτονα χώρα, οδηγώντας την Τουρκία σε μια ευρωπαϊκή τροχιά και βοηθώντας την να επεκτείνει τους δημοκρατικούς θεσμούς. Ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του 2000, η Ελλάδα κατέχει ένα σαφές και πλήρες στρατηγικό πλάνο σε σχέση με την Τουρκία, εξαιτίας της ανασκευής αυτών των προσδοκιών.

Πιο συγκεκριμένα, η δεκαετής οικονομική κρίση στην Ελλάδα η οποία ξεκίνησε το 2009, οδήγησε σε μια ενδοστρέφεια την χώρα τόσο στο εξωτερικό όσο και στο εσωτερικό. Ειδικότερα, ο συνδυασμός με τις απειλές για την εθνική κυριαρχία που προκύπταν από την σοβαρή οικονομική κρίση, υποχρέωσαν την εξωτερική πολιτική της χώρας να φτάσει σε ένα σημείο καθησυχασμού της τότε μετριοπαθούς προωθημένης τουρκικής συμπεριφοράς. Πράγματι, οι ελληνικές κυβερνήσεις δεν κατάφεραν να συζητήσουν λελογισμένα τα μακροχρόνια και οξεία προβλήματα της χώρας με την Τουρκία και δεν παρουσίασαν κανένα ενδιαφέρον για τις άβολες αλήθειες, που όφειλαν να ειπωθούν. Εδώ και αρκετά χρόνια, οι ελληνικές κυβερνήσεις δεν κατάφεραν να επιτύχουν μια τελεσφόρα στρατηγική για την λύση των διαφορών, εξαιτίας της έλλειψης στρατηγικού σχεδιασμού, γεγονός που τις εξανάγκασε κατά καιρούς, να βρουν καταφύγιο σε μια υποκριτική πατριωτική ρητορική με μηδενικό πολιτικό κόστος και μηδενική πολιτική κατάληξη σε εθνικό επίπεδο. Στον αντίποδα, ο δημόσιος λόγος πρόβαλε ένα απαρχαιωμένο εφησυχασμό και μια αυτοθαυμαστική αδιαφορία, για τα προβαλλόμενα συμβάντα στην περιοχή, αντί να συμβάλει ως μέσο προβολής και ανάλυσης ρεαλιστικών εθνικών συμφερόντων.

Η Ελλάδα εφαρμόζει το δόγμα της ανατροπής ως απάντηση στις τουρκικές προκλήσεις. Παραδέχεται το status quo στην περιοχή της και αποδέχεται την απειλή που απαρτίζει η Τουρκία για την εθνική της ασφάλεια, δηλαδή το αντίθετο από την αναθεωρητική εξωτερική πολιτική της Τουρκίας. Ειδικότερα, πρεσβεύει ένα αμυντικό στρατηγικό δόγμα, που βασίζεται στην αποτροπή μέσω της εσωτερικής και εξωτερικής εξισορρόπησης. Από την πλευρά της η Ελλάδα ήταν πάντα ένας

φερέγγυος εταίρος διεθνών οργανισμών το NATO (North Atlantic Treaty Organization), η ΕΕ, αλλά και άλλες περιφερειακές συμμαχίες, σχετικά με την εξωτερική εξισορρόπηση, κρατώντας ένα σημαντικό ποσοστό ήπιας ισχύος σε περιφερειακό επίπεδο, αναπληρώνοντας εν μέρει την έλλειψη πρωτογενούς αποτρεπτικής ισχύος. Βέβαια, τα τελευταία τρία περίπου χρόνια η Ελλάδα κόπιασε αρκετά για να σταθεροποιηθεί ως αποτρεπτική δύναμη, επικαιροποιώντας το στρατηγικό της δόγμα και αναβαθμίζοντας τις αμυντικές τις δυνατότητες, γεγονότα που ενισχύουν σημαντικά την εσωτερική αποτρεπτική ισχύ της χώρας. Σύμφωνα μάλιστα με πρόσφατη συνέντευξη του Υπουργού Εθνικής Άμυνας της Ελλάδος Νίκου Δένδια, η Ελλάδα κάνει σημαντικά βήματα σε εξοπλιστικά προγράμματα με σκοπό να δημιουργήσει ένα «Ουράνιο Θόλο» για την προστασία της από διαφόρων ειδών απειλές, με drones, το ισραηλινό Iron Dome, ούτως ώστε να επιτευχθεί η ειδικότερη κάλυψη του ελληνικού εναέριου χώρου, αλλά και να ενδυναμωθεί η Πολεμική Αεροπορία με πολυσύνθετους ρόλους.⁴²

Στις μέρες μας, η Ελλάδα υποχρεούται να υπολογίσει με προσοχή τη θέση της στο κόσμο, αλλά και το στρατηγικό της δόγμα. Χρειάζεται τόσο συγκρότηση των δυνάμεών της, όσο και μια παγκόσμια στρατηγική. Γνωρίζει καλά πόσο σπουδαίο είναι να είναι αποτρεπτική για τις δικές τις απειλές, από την πρόσφατη διακριτική θέση των Ηνωμένων Πολιτειών στην Ευρώπη, την ευρύτερη περιοχή αλλά και από την στρατηγική αμηχανία της ΕΕ. Επιπρόσθετα, πρέπει να γίνουν οι απαραίτητες ενέργειες και να ληφθεί η ανάλογη ευθύνη για την υιοθέτηση του όποιου αποτελέσματος, αφού όπως φαίνεται η επίκληση στο Διεθνές Δίκαιο για την καταπολέμηση της όποιας επιθετικής συμπεριφοράς δεν είναι αρκετή. Αποδεικνύεται ότι, χρειάζεται η δημιουργία ενός λογικού και ρεαλιστικού εθνικού στρατηγικού σχεδιασμού με ευρύτερη δυνατή πολιτική και κοινωνική αποδοχή, καθώς επίσης και με μία γόνιμη διπλωματική πολιτική με πολυεπίπεδη παρουσία στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου, μέσω διμερών συνεργασιών και στρατηγικών συμμαχιών, αλλά ακόμη και την προβολή της πολιτικής σύστασης της χώρας στην ΕΕ.

---

⁴² Χασαπόπουλος Ν., (2024 Δεκέμβριος 15) Νίκος Δένδιας: «Είναι άλλο τα ήρεμα νερά και άλλο ο κατευνασμός, Το Βήμα, <https://www.tovima.gr/print/politics/tis-ellinotourkikes-sxeseis-dynamitizei-opoios-apeilei-lfme-casus-belli/> (τ.π.16.12.2024)

Όλα αυτά συνιστούν τους αναγκαίους πυλώνες, που ορίζουν την εξωτερική και αμυντική πολιτική κάθε έθνους.⁴³

Συνεχίζοντας, η ελληνική πλευρά διαθέτει την ικανότητα να ασκήσει το μονομερές δικαίωμα της επέκτασης της αιγιαλίτιδας ζώνης στα 12 ναυτικά μίλια, αφήνοντας όμως μια λωρίδα ανοικτής θάλασσας με στόχο να διευκολύνει την ελεύθερη ναυσιπλοΐα, ενώ παράλληλα θα ευθυγραμμίζεται και ο εθνικός εναέριος χώρος με την αιγιαλίτιδα ζώνη, δίνοντας τέλος στο «Ελληνικό παράδοξο». Να σημειωθεί ότι, η επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης, είναι απαραίτητη για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ, οι οποίες αν και δεν υπολογίζονται από τα εσωτερικά όρια της αιγιαλίτιδας ζώνης, τα όρια της συνιστούν τα εσωτερικά όρια της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ. Η ευθυγράμμιση του εναέριου χώρου με την αιγιαλίτιδα ζώνη θα είχε επιτυχία ευκολότερα, με το μέγεθος της αιγιαλίτιδας ζώνης στα 10 ναυτικά μίλια. Σύμφωνα όμως με τον κ. Ροζάκη μία τέτοιου είδους επέκταση δεν θα άφηνε το περιθώριο ενστάσεων από την πλευρά της Τουρκίας, αλλά ακόμη και σε τρίτες χώρες για το δικαίωμα της αβλαβούς διέλευσης. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το γεγονός, πως η μονομερής οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης δεν έχει καμία σχέση με τον τρόπο οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ ανάμεσα στα παρακείμενα κράτη.⁴⁴

Σημαντικό για την Ελλάδα είναι να καθιερώσει τις δικές τις «κόκκινες γραμμές» εντός του πλαισίου των διαφορών της με την Τουρκία. Σε περιπτώσεις όπου παραβιάζεται η εθνική της κυριαρχία, δεν έχει άλλη επιλογή από το να καταφύγει στο άρθρο 51 του καταστατικού χάρτη του ΟΗΕ, σχετικά με το δικαίωμα της νόμιμης άμυνας. Αξίζει να σημειωθεί ότι, προτού προβεί σε οποιαδήποτε μονομερή ενέργεια οφείλει ως χώρα να είναι προσηλωμένη στις αρχές του Διεθνούς Δικαίου. Να ακολουθεί τις προβλεπόμενες διαδικασίες και να ενημερώνει το ΣΑ του ΟΗΕ για τυχόν απειλή της διατάραξης της Διεθνούς Ασφάλειας και Ειρήνης, ούτως ώστε εκείνο να λάβει αποφάσεις.⁴⁵ Εντούτοις κατά το παρελθόν τέτοιου είδους

---

⁴³ Oikonomou, K. (2022). *Greek - Turkish relations: A classic case of power competition towards a paradigm shift*, in *Journal of Liberal Arts and Humanities (JLAH)*, Vol. 3, No. 4 σ. 21-25, Doi:10.48150/jlah.v3no4.2022.a3

⁴⁴ Ροζάκης, Χ. (2021). *Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις και το Δίκαιο της Θάλασσας*. Αθήνα: Πόλις, σ. 51-56.

⁴⁵ Παυλόπουλος, Π. (2019). *Να υπερασπισθούμε το Διεθνές Δίκαιο*. στο Α. Γκόφας, Γ. Ευαγγελόπουλος, & Μ. Κοππά (Επιμ.), *Ένας Αιώνας Διεθνών Σχέσεων 1919-2019*. Αθήνα: Πεδίο.

προσφυγές δεν έφεραν τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Ωστόσο, η παραβίαση της εθνικής κυριαρχίας μπορεί να συνδεθεί με την παραβίαση της αιγιαλίτιδας ζώνης, αν και δεν έχει παραβιαστεί από την Τουρκία, παρόλο που πολεμικά τους πλοία βρέθηκαν σε απόσταση 10 ναυτικών μιλίων από το Καστελόριζο. Λαμβάνοντας υπόψη ότι, η ελληνική αιγιαλίτιδα ζώνη εκτείνεται στα 6 ναυτικά μίλια, δεν τίθεται κανένα θέμα παραβίασης της εθνικής κυριαρχίας. Στον αντίποδα όμως, οι τουρκικές έρευνες σε αμφιλεγόμενη υφαλοκρηπίδα συνιστούν παραβίαση του Διεθνούς Δικαίου. Για την ακρίβεια, τα κυριαρχικά δικαιώματα στην υφαλοκρηπίδα υπόκεινται εξαρχής και αυτοδικαίως σε περιοχές χωρίς στενότητα, όπου χρειάζεται πρωτότερη συμφωνία μεταξύ των παρακείμενων κρατών. Τα δικαιώματα που αναφέρει το άρθρο 77 της ΣΔΘ δεν λογίζονται πριν την συμφωνία για οριοθέτηση και συντελούν μόνο διεκδικήσεις. Κατ' αυτό τον τρόπο, η Τουρκία πραγματοποιεί έρευνα σε περιοχές κοντά στα ελληνικά νησιά που θεωρεί πως ανήκουν στην δική της υφαλοκρηπίδα. Βέβαια, αυτό δεν συντελεί παραβίαση της εθνικής κυριαρχίας της Ελλάδας και έτσι εξαναγκάζεται στην διακριτική παρακολούθηση των ερευνών, κάνοντας απλά αισθητή την παρουσία της σε κάθε προσπάθεια της Τουρκίας να εκφράσει αντιρρήσεις στο δικαίωμα της Ελλάδας για υφαλοκρηπίδα των νησιών.⁴⁶

Ανακεφαλαιώνοντας, η Τουρκία εκμεταλλεύεται οποιαδήποτε διεθνή πολιτική, όπως το Δίκαιο της Θάλασσας με στόχο να πετύχει τα εθνικά της συμφέροντα, όμως όταν οι επιδιώξεις της αντικρίζουν εμφανή εμπόδια λόγω της νομικής έλλειψης των επιχειρημάτων της, διαλέγει να αποστασιοποιηθεί από την εν λόγω πολιτική. Για την ακρίβεια, έχει επιλέξει να μην προχωρήσει σε υπογραφή της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας (ΣΔΘ).

Γενικά, οι διενέξεις για την υφαλοκρηπίδα έχουν δημιουργήσει μια σειρά από συγκρούσεις ανάμεσα στην Τουρκία, αλλά και σε άλλα κράτη του Αιγαίου. Ιδιαίτερα, η Τουρκία αμφισβητεί έμπρακτα τα δικαιώματα της Ελλάδος σε μέρη του Διεθνούς Δικαίου, λόγω χάρη την επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης στα 12 ναυτικά μίλια, η οποία θα επέφερε σπουδαία οφέλη στην χώρα, περιορίζοντας όμως τις περιοχές της ελεύθερης ναυσιπλοΐας, καθώς επίσης θα διαμόρφωνε την οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας. Επιπλέον, τίθεται από την πλευρά της Τουρκίας αμφισβήτηση της

---

⁴⁶ Ροζάκης, Χ. (2021), ό.π., σ. 125-129.

νομοθεσίας της Ελλάδος για τον εθνικό εναέριο χώρο υπογραμμίζοντας ότι, η διάκριση μεταξύ του εναέριου χώρου και της αιγιαλίτιδας ζώνης είναι παράδοση και μοναδική. Να σημειωθεί ότι, η τουρκική πλευρά έχει επέμβει και σε διεθνείς διαφορές όπως η διαχείριση του FIR και η αποστρατικοποίηση των νησιών. Προφανώς, η στάση αυτή της Τουρκίας αποβλέπει στην ανατροπή της ισχύουσας κατάστασης, ούτως ώστε να λάβει περισσότερα δικαιώματα και να αποτελέσει εμπόδιο στην άσκηση των ελληνικών δικαιωμάτων, με σκοπό την επίτευξη συνεννόησης ή την καθήλωση των ελληνικών ενεργειών. Αναμφίβολα, για την ελληνική πλευρά η διαμάχη για την υφαλοκρηπίδα συγκροτεί την μοναδική νομική διαφορά και αγωνίζεται για επίλυσή της μέσω του Διεθνούς Δικαστηρίου. Αντίθετα όμως, η τουρκική πλευρά προβάλλει συνεχώς, την έννοια των «Γκρίζων ζωνών», αμφισβητώντας την ελληνική κυριαρχία σε μικρά νησιά και βράχους στο Αιγαίο, προφανώς με σκοπό την ανάκληση της τρέχουσας εδαφικής κατάστασης (η οποία διαμορφώθηκε, έπειτα από την Συνθήκη της Λωζάνης το 1923).⁴⁷ Πράγματι, οι αντιπαραθέσεις αυτές, έχουν συνάφεια με τις τουρκικές επιδιώξεις όπου προσαρμόζονται στην στρατηγική της γύρω από το Δόγμα της Γαλάζιας Πατρίδας. Εν κατακλείδι, η ελληνική πλευρά είναι ανοιχτή σε διαλόγους με την γείτονα χώρα, παραμένει αφοσιωμένη στο Διεθνές Δίκαιο, πασχίζοντας για την επίλυση των διαφορών μέσω νομικών διαδικασιών και επιστημονικής έρευνας, επιχειρώντας ταυτόχρονα να εξισοροπήσει την εσωτερική, αλλά και την εξωτερική της στάση, για την προστασία των κυριαρχικών της δικαιωμάτων.

---

⁴⁷ Öztürk S., (2024 Δεκέμβριος 01), Is it the occupation of our islands or the oath of the lieutenants that tarnishes our reputation?, *Sozcu*, <https://www.sozcu.com.tr/adalarimizin-igali-mi-yoksa-tegmenlerin-yemini-mi-itibari-zedeliyor-p109273> (τ.π. 03.12.2024)

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ελληνική Βιβλιογραφία

Ανεψιού, Γ., & Αργυρόπουλος, Κ. (2019). Το νομικό πλαίσιο της Ναυτικής και Αεροπορικής /Αεροναυτικής Έρευνας και Διάσωσης (Ε-Δ) : Η περίπτωση της Ελλάδας. *Civitas Gentium*, 7, σ. 181-215.

Βενιζέλος, Ε. (2020). *Οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών και ελληνοτουρκικές σχέσεις*. Αθήνα: Παπαδόπουλος.

Γιόκαρης, Ά. (2017). Οι περιοχές ευθύνης SAR στον περιβάλλοντα την Ελλάδα χώρο σύμφωνα με τον IMO (υποκρυπτόμενες προθέσεις ασκήσεως παράτυπων δικαιοδοσιών). στο *Mediterranean Agenda, Δίκαιο της Θάλασσας και Μεσογειακός Χώρος -Γεωπολιική Διάσταση και Νομικές Πτυχές*. Αθήνα: EPLO.

Γιόκαρης, Α., & Κυριακόπουλος, Γ. (2020). *Διεθνές Δίκαιο Εναέριου Χώρου και Διαστήματος*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Ηρακλείδης, Α. (2019). Ο Εθνοκεντρισμός στην εξωτερική πολιτική και οι συνέπειές του: Η Ελληνική περίπτωση. Στο Α. Γκόφας, Γ. Ευαγγελόπουλος, & Μ. Κοππά, *Ένας αιώνας Διεθνών Σχέσεων* (σ. 325-332). Αθήνα: Πεδίο.

Ηρακλείδης, Α. (2020). *Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειος: 50 =1 όψεις των ελληνοτουρκικών σχέσεων*. Αθήνα: Θεμέλιο.

Ήφαιστος, Π. (2013). Νεο-οθωμανισμός και τουρκική στρατηγική μετά το 2002. Στο Η. Κουσκουβέλης, *Το στρατηγικό βάθος και η Τουρκία* (σ. 230-294). Αθήνα: Ποιότητα.

Ιωνάννου, Κ., & Στρατή, Α. (2013). *Δίκαιο της Θάλασσας*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Κουσκουβέλης, Η. (2013). Πολιτική των "μηδενικών προβλημάτων" με τους γείτονες ή προβληματική πολιτική? Στο Η. Κουσκουβέλης, & Σ. Λίτσας, *Το Στρατηγικό Βάθος και Η τουρκία* (σ. 11-15). Αθήνα: Ποιότητα.

Λιάκουρας, Π. (2014), Διμερείς συμφωνίες οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας στη Μεσόγειο, στο Τσάλτας Γ. (επιμ.), *Αιγαίο και Νοτιο-Ανατολική Μεσόγειος – Σύγχρονες Προκλήσεις και Προοπτικές Εκμετάλλευσεις Υποθαλάσσιων Ενεργειακών Φυσικών Πόρων*, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, σ. 319-343.

Λιάκουρας, Π. (2017). *Δυνατότητες επίλυσης των διμερών διαφορών Ελλάδας - Τουρκίας σχετικά με την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας ή και ΑΟΖ μέσω των διεθνών δικαιοδοτικών μηχανισμών*. Αθήνα: EPLO.

Λιάργκοβας, Π., Δερμάτης, Ζ., & Κομνηνός, Δ. (2019). *Μεθοδολογία της έρευνας και συγγραφή επιστημονικών εργασιών*. Αθήνα: Τζιόλα.

Μάζης, Ι. (2013). Νταβουντογλιανή προσέγγιση και γεωπολιτική ανάλυση : Κριτική παρουσίαση. στο Η. Κουσκουβέλης, & Σ. Λίτσας, *Το στρατηγικό βάθος και η Τουρκία* (σσ. 47-106). Αθήνα: Ποιότητα.

Νταβούντογλου, Α. (2010). *Το στρατηγικό βάθος: η διεθνής θέση της Τουρκίας*. Αθήνα: Ποιότητα.

Παπασταυρίδης, Ε. (2020). *Οι ελληνοτουρκικές διαφορές στο θαλάσσιο χώρο από την οπτική του διεθνούς δικαίου*. Αθήνα: ΕΛΙΑΜΕΠ.

Παυλόπουλος, Π. (2019). Να υπερασπισθούμε το Διεθνές Δίκαιο. Στο Α. Γκόφας, Γ. Ευαγγελόπουλος, & Μ. Κοππά (Επιμ.), *Ένας Αιώνας Διεθνών Σχέσεων 1919-2019*. Αθήνα: Πεδίο.

Περράκης, Σ., & Μαρούδα, Μ.-Ν. (2014). Ελληνική εξωτερική πολιτική και Διεθνές Δίκαιο 1974-2011: διασταυρούμενες ματιές. Στο Σ. Περράκης, *Ελληνική εξωτερική Πολιτική και Διεθνές Δίκαιο* (σ. 11-101). Αθήνα: Όστρια.

Ραπτόπουλος, Ν. (2019). Η εσωτερική και εξωτερική πολιτική της Τουρκίας : Από τον Κεμαλισμό στον Νεοοθωμανισμό . Στο Α. Γκόφας, Γ. Ευαγγελόπουλος, & Μ. Κοππά, *Ένας Αιώνας Διεθνών Σχέσεων 1919-2019* (σ. 230-238). Αθήνα: Πεδίο.

Ροζάκης, Χ. (1989). Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις: Η Νομική Διάσταση. Στο Χ. Τσαρδανίδης, *Σύγχρονη ελληνική εξωτερική εξωτερική*. Αθήνα: Σάκκουλα.

Ροζάκης, Χ. (1998). Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις: η νομική διάσταση. Στο Α. Αλεξανδρή, *Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις*. Αθήνα: Γνώση.

Ροζάκης, Χ. (2021). *Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις και το Δίκαιο της Θάλασσας*. Αθήνα: Πόλις.

Ρούκουνας, Ε. (2021). *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*. Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.

Σαρηγιαννίδης, Μ. (χ.χ.). *Οι Σχέσεις Διεθνούς και εσωτερικού Δικαίου & το άρθρο 28 του Ελληνικού Συντάγματος*. Αθήνα: ΕΑΠ.

Σταυρινός, Μ. (2022). *Το Δίκαιο της Θάλασσας στην Ανατολική Μεσόγειο*. Αθήνα: Τελεία.

Συρίγος, Ά. (2020). *Ελληνοτουρκικές σχέσεις*. Αθήνα : Πατάκη.

Συρίγος, Α. (2020). *Τουρκικές διεκδικήσεις σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο*. Αθήνα: Καθημερινή.

Τσιριγώτης, Δ. (2013). *Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία*. Αθήνα: Ποιότητα.

Φιλίopoulos, Ι. (2015). *Χωρική Ανάλυση Περιστατικών Έρευνας-Διάσωσης στον Ελλαδικό Χώρο με Χρήση Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών*. Διδακτορική Διατριβή: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο.

Χουλιάρης, Α. (2019). Η επιστημονική κοινότητα των Διεθνών Σχέσεων και η Ελληνική εξωτερική πολιτική. Στο Α. Γκόφας, Γ. Ευαγγελόπουλος, & Μ. Κοππά, *Ένας αιώνας Διεθνών Σχέσεων* (σ. 317-324). Αθήνα: Πεδίο.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Dyke, J. (2005). An Analysis of the Aegean Disputes under International Law. *Ocean Development & International Law*, 36, σ. 63-117. doi:10.1080/00908320590909088

Entrenching Proactive Containment. *New Migration Pact*.

<https://eumigrationlawblog.eu/a-new-common-european-approach-to-search-and-rescue-entrenching-proactive-containment/>

Moreno-Lax, V. (2021). New Common European Approach to Search and Rescue?

Oikonomou, K. (2022). Greek - Turkish relations: A classic case of power competition towards a paradigm shift. *Journal of Liberal Arts and Humanities (JLAH)*, 3, σ. 21-25. doi:10.48150/jlah.v3no4.2022.a3

Tsaltas, G.I. (2022). The Application of the United Nations Convention on Law of the Sea in the Archipelagos of the Aegean Sea. In: *The Handbook of Environmental Chemistry*. Springer, Berlin, Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-662-03834-3_10

Van Duke, J. (2007, February). An analysis of the Aegean Disputes under International Law. *Ocean Development and International Law*, σ. 63-117. doi:10.1080/00908320590909088

Διαδικτυακός Τόπος

(2024 Νοέμβριος 08), Ankara, Athens committed to resolving problems, improving ties, *Hurriyetdailynews*, <https://www.hurriyetdailynews.com/ankara-athens-committed-to-resolving-problems-improving-ties-202421> (τ.π 11.11.2024).

(2024 Νοέμβριος 08), Turkey, Greece top diplomats meet to help mend ties between regional rivals, *Aljazeera* 08.11.2024, <https://www.aljazeera.com/news/2024/11/8/turkey-greece-top-diplomats-meet-to-help-mend-ties-between-regional-rivals> (τ.π 11.11.2024).

Doulgkeri F., (2024 Νοέμβριος 08), Συνάντηση Γ. Γεραπετρίτη-Χ. Φιντάν στην Αθήνα: «Άμεσος και ειλικρινής διάυλος επικοινωνίας», *Euronews*, <https://gr.euronews.com/2024/11/08/ellada-toyrkia-xekinhse-h-synanthsh-gerapetrith-fidan> (τ.π 11.11.2024).

Öztürk S., (2024 Δεκέμβριος 01), Is it the occupation of our islands or the oath of the lieutenants that tarnishes our reputation?, *Sozcu*, <https://www.sozcu.com.tr/adalarimizin-igali-mi-yoksa-tegmenlerin-yemini-mi-itibari-zedeliyor-p109273> (τ.π. 03.12.2024).

Tekin E. and Gencturk A., (2024 Νοέμβριος 08), Türkiye, Greece should seize 'historic opportunity' before them: Foreign minister, *AA*, <https://www.aa.com.tr/en/europe/turkiye-greece-should-seize-historic-opportunity-before-them-foreign-minister/3388628> (τ.π 11.11.2024).

Δουκέλη Π., (2021, Φεβρουάριος 08), Θαλάσσιες ζώνες, έννοιες και ελληνοτουρκική διένεξη...του Παναγιώτη Δουκέλη, *Athlepolis* <https://www.athlepolis.gr/nea/thalassies-zones-ennoies-kai-ellinotourkiki-dieneksi-tou-panagioti-doukeli/> (τ.π.05.09.2024).

Κλάφης, Α., (2019, Νοεμβρίου 04), Η χούντα του Ιωαννίδη και η Τουρκία. *Καθημερινή*. <https://www.kathimerini.gr/society/1050011/i-choynta-toy-ioannidi-kai-itoyrkia/> (τ.π. 01.11.2024).

Νέδος, Β., (2020, Νοέμβριος 04), «Απάντηση» από ICAO στην Τουρκία. *Καθημερινή*. <https://www.kathimerini.gr/politics/561143602/apantisi-apo-icao-stintoyrkia/>(τ.π. 19.09.2024).

Συρίγος, Ά., (2024, Νοέμβριος 17) Οι ριζικές αλλαγές στα ελληνοτουρκικά, *Καθημερινή*, <https://www.kathimerini.gr/opinion/563326954/oi-rizikes-allages-sta-ellinotoyrkika/> (τ.π. 30.11.2024).

Φασλής Χ. (2022 Νοέμβριος 21) , Η επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης στα 12 ν.μ. είναι όρος επιβίωσης για την Ελλάδα, *Huffingtonpost*, https://www.huffingtonpost.gr/entry/e-epektase-tes-aiyialitidas-zones-sta-12-nm-einai-orosepivoses-gia-ten-ellada_gr_63776c9ee4b0afce046dc63b (τ.π 02.09.2024).

Χασαπόπουλος Ν., (2024 Δεκέμβριος 15), Νίκος Δένδιας: «Είναι άλλο τα ήρεμα νερά και άλλο ο κατευνασμός», *Το Βήμα*, <https://www.tovima.gr/print/politics/tis-ellinotourkikes-sxeseis-dynamitizei-opoios-apeilei-lfme-casus-belli/>(τ.π. 16.12.2024).